

Nye fedre – nye tider

Hvilke erfaringer har førstegangsfaren hatt under foreldrepermisjonstiden?

Morten Stang

VID vitenskapelige høgskole

Oslo

Masteroppgave

Master i systemisk par- og familieterapi

Antall ord: 23.353

27.05. 2022

Sammendrag

Farsrollen har gjennomgått store endringer de siste tiårene, og fedre fremstilles i dag som viktige omsorgspersoner for sine barn fra fødselen av. Denne studien har søkt helhetsopplevelsen til førstegangsfedre, fra det første året som far. I denne kvalitative studien har fem førstegangsfedre bidratt til innsikt i opplevelsen av det å være far i foreldrepermisjonstiden, gjennom en systemisk og sosialkonstruksjonistisk forståelsesramme.

Interpretative Phenomenological Analysis (IPA) har vært metoden for å belyse følgende spørsmål:

- Hvilke erfaringer har førstegangsfaren hatt under foreldrepermisjonsdelen?
- Hvordan har førstegangsfaren opplevd seg viktig i foreldrepermisjonstiden?
- Hvordan har førstegangsfaren blitt møtt av omgivelsene i foreldrepermisjonstiden?
- Hvordan har foreldrepermisjonstiden påvirket førstegangsfarens relasjon til sin partner?

Funnene i denne studien viser at førstegangsfedrene opplever seg som viktige omsorgspersoner, og at de prioriterer familielivet. Samfunnet gir stor støtte til fedrene som omsorgsperson. Likevel er det diskursive variasjoner i responsen på fedrene i sin rolleutøvelse, spesielt på arbeidsplassen og på helsestasjonen. Selv om parforholdet endrer karakter i overgangen til å bli foreldre, opplever førstegangsfedrene sin relasjon til sin partner som styrket, et år etter fødselen

Abstract

The role of the father has gone through vast changes over the last decades, as fathers are now perceived as important caregivers. Five first-time fathers have contributed to this qualitative study, in order to gain insight in their overall experiences from the periode of parental leave in the first year of their fatherhood, through the scope of a systemic and socialconstructive understanding. This research study uses the method of interpretative phenomenological analysis (IPA), to answer the following research questions:

- Which experiences has the father had during the periode of parental leave?
- Has the father felt important during the periode of parental leave?
- How has the society reacted to the father during the periode of parental leave?
- Has the periode of parental leave affected the father and his partners relationship?

The findings in this research study indicated that the fathers felt as important caregivers, and that they prioritised their family life. The society support the fathers in their role as caregivers. However, there are discursive variations regarding the response to the father as a caregiver, especially at their workplace and at the healthstation. Even though the relationship between the first-time mother and the first-time father changed character in the transition to being parents together, the first-time farther percieved it as strenghtened one year after childbirth.

Forord

Denne studien har vært en spennende og lærerik reise, gjennom en variasjon av frustrasjon, glede, fortvilelse og mestringsfølelse. Det som sitter sterkest i meg nå er hvor stort faglig utbytte studien har gitt meg. På denne humpete veien har jeg imidlertid hatt mange som har fulgt meg, og hjulpet meg. Først og fremst er jeg takknemlig for alle førstegangsfedrene som har stilt opp til intervju, og gitt av deres hektiske tid med små barn. Jeg vil også takke arbeidsplassen min, Horten kommune, som har bidratt på forskjellige måter til at jeg kunne ta denne utdanningen.

Gjennom denne studien har jeg hatt uvurderlig hjelp av min veileder Heidi Larsgaard. En varm takk for din tålmodighet, tilgjengelighet, din stødige veiledning og oppmuntrende kommentarer. Uten alt dette hadde jeg ikke kommet i mål med dette prosjektet.

Takk også til medstudentene Tanja Hasselgård, Elisabeth Folland, Pia Hvaal og Linda Nygård, for alle små og store råd. Det har betydd mye for meg å ha dere på chatten når jeg har stått fast og når panikken har tatt overhånd.

Takk til mine tre barn, som har vært overbærende med en distre pappa i skrivebobla. Dere har helt rett; pappa skal ikke ta med mamma sine bilnøkler på jobben - igjen!

Så, en kjempetakk til min flotte og forståelsesfulle kone Annicken, som ble med på at mannen skulle studere, midt oppi to fulle jobber, oppussing, fødsel, bleieskift, to hunder og 10 høner. Takk for all oppofrelse - det har vært helt avgjørende! Takk, også for alle timene med språkvasking, og for alle motiverende og trøstende ord når det har røynet på!

Tønsberg 24.05.22

Morten Stang

Innhold

1 Innledning og bakgrunn for valg av tema	7
1.2 Problemstilling, forskningsspørsmål og begrepsavklaring	8
1.2.1 Begrepsavklaring	9
1.3 Oppgavens oppbygging	9
2 Teori og tidligere forskning	10
2.1 Systemteori	10
2.2 Foreldrerolleutviklingen i den senere tid	12
2.3 Dannelsen av en far.	13
2.3.1 Mening og kommunikasjon	13
2.3.2 Diskurser	14
2.3.3 Roller	15
2.3.4 Narrativet	16
2.3.5 Tilknytnings- og utviklingsteori	17
2.4 Forskning på området.....	19
3 Metode	24
3.1 Vitenskapelig ståsted.....	24
3.1.1 Systemisk paradigme.....	25
3.1.2 Sosialkonstruksjonisme	25
3.2 Kvalitativ versus kvantitativ metode	26
3.3 Innhenting av opplysninger	27
3.3.1 Det kvalitative intervjuet	27
3.3.2 Utvikling av intervjuguide	28
3.3.3 Utvalg og rekruttering	29
3.3.4 Presentasjon av informantene	31
3.3.5 Gjennomføring av intervjuene	32
3.3.6 Transkribering av intervjuene	33
3.3.7 Egen forforståelse.....	33
3.4 Analyse.....	34
3.4.1 Interpretative Phenomenological Analysis.....	34
3.4.2 Analysetrinnene.....	38
3.5 Forskningsetikk	41
3.6 Studiens validitet, reliabilitet og generaliserbarhet.....	42
3.6.1 Validitet.....	43
3.6.2 Reliabilitet.....	43

3.6.3 Generaliserbarhet.....	44
4 Funn.....	45
4.1 Familien er viktigst nå.....	45
4.1.1 Endring i ansvarfølelse og prioriteringer.....	46
4.1.2 En følelse av likeverdighet	47
4.1.3 Fedre har en unik rolle	48
4.2. Samspeillet med omgivelsene.....	49
4.2.1 Delte tilbakemeldinger fra arbeidsplassen og storsamfunnet.....	49
4.2.2 Møtene med helsestasjonen.....	51
4.2.3 Viktige andre.....	52
4.3 Partnerbevegelse.....	53
4.3.1 Krevende overgang.....	53
4.3.2 Tettere «prosjektpartnere»	54
4.3.3 Utvidelsen	56
5 Diskusjon	57
5.1 Hvordan har førstegangsfaren opplevd seg som viktige i permisjonstiden?	57
5.1.1 Endring i ansvarfølelse og prioritering	57
5.1.2 En følelse av likeverdighet	58
5.1.3 Fedre har en unik rolle	60
5.2 Hvordan har førstegangsfaren blitt møtt av omgivelsene i permisjonstiden?	62
5.2.1 Delte tilbakemeldinger fra arbeidsplassen og storsamfunnet.....	62
5.2.2 Møtet med helsestasjonen.....	66
5.2.3 Viktige andre.....	67
5.3 Hvordan har foreldrepermisjonstiden påvirket førstegangsfarens relasjon til sin partner?... ..	68
5.3.1 Krevende overgang.....	68
5.3.2 Tettere prosjektpartnere.....	69
5.3.3 Utvidelsen	70
6 Avslutning	72
6.1 Implikasjoner for forskning	72
6.2 Implikasjoner for praksis	72
6.3 Mulige svakheter ved studien	73
6.4 Avsluttende kommentarer	73
Litteraturliste	75
Vedlegg	88

1 Innledning og bakgrunn for valg av tema

«Hadde ikke kona mi og jeg hatt et så sterkt forhold hadde nok den behandlingen føltes veldig vond! Det handler om min trygghet som far» (Sigvart)

En morsom og hyppig fortalt historie i min familie, handler om da min far nesten mistet nesetippen, i forbindelse med at jeg skulle bli født sent på 60-tallet. Han ville bli med på fødselen, men det var uhørt ifølge jordmoren. Jeg fikk mitt tredje barn da jeg fylte 50 år, og fedres posisjon har forandret seg mye i løpet av min levetid. I denne studien ønsker jeg å sette søkelyset på hvordan den nye farsrollen oppleves for dagens førstegangsfedre.

Som småbarnsfar har jeg erfart jeg at overgangen fra å være kjærestepar til å bli en familie, er en krevende overgang. Søvnløse netter, fravær av egentid og overskudd, samt mindre tid til å dyrke kjærligheten med partneren, kan være vanskelig. Samtidig eksponeres vi av bilder fra sosiale medier om hvor lykkelig småbarnstilværelsen er! Helseinstanser informerer oss om hva som er utviklende eller skadelig for barnet. For meg var det viktig å være omsorgsfullt til stede med både barnet og moren, men jeg kjente også på en litt uavklart relasjonell posisjon. Min kones bånd til barnet vårt var åpenbar, og med morsmelken representerte hun både nærhet, trygghet og næring. Hun ble fulgt opp av jordmor gjennom hele svangerskapet, og hadde mange samtaler med moren sin og venninnene sine om hvordan foreldretilværelsen skulle bli. Min omsorgsposisjon var mindre naturgitt, og jeg kjente på et manglende repertoar. Hva var egentlig bra nok fra meg som far og mann? Rollemodellene jeg husket fra barndom på 70-tallet hjalp meg lite, nettopp fordi farsrollen har gjennomgått store endringer de siste 50 årene. Overgangen til å bli foreldre er ofte en av de største livsendringene i livet. Det representerer en stor endring for kjæresteparet, relatert til slik livet var før de fikk barn (Fillo et al., 2015). De siste 50 årene har involveringen av fedre i barselstiden vært økende. Nedkomstpermisjon og fedrekvote av foreldrepermisjonen, er tydelige signaler om at faren skal tidlig og aktivt inn i barnets liv (Brandth og Kvande, 2003, s. 62; Arbeidstilsynet, 2022). I dag er det en samfunnsmessig forventning om at fedre og mødre involverer seg både som forsørgere og omsorgspersoner (Ellingsæter og Widerberg, 2012). At kunnskapen om barns utvikling og behov gjør farens rolle viktigere helt fra starten av, ble tydelig formidlet på barselskurset min kone og jeg

deltok på. Som «hulevokter» skulle jeg som far bidra til at mor og barn kunne ha fysisk og emosjonell nærhet, samt å etablere gode ammerutiner. Jeg opplevde at fødselen ble starten på en relasjonell omveltning, som også påvirket dynamikken mellom min kone og meg. Hvordan familien fungerer er et systemisk spørsmål fordi familiemedlemmene er i relasjonelle forbindelser med både hverandre og med samfunnet rundt dem – i gjensidig påvirkning (Johnsen og Torsteinsson, 2012).

Tema for denne studien er hvordan førstegangsfaren opplever sin posisjon fra fødsel, og i det første året etter, og hva som bidrar til denne opplevelsen. Tidligere forskning viser at fedre er viktige omsorgspersoner, men også at fedrene ikke nødvendigvis opplever seg slik (Solberg og Glavin, 2018). Hva skaper denne dissonansen? Jeg mener det er viktig for familierapeuter å ha innsikt og kunnskap om den store overgangen kjæresteparet gjennomgår, når de blir til en familie. Det vil gi økt erfaringskompetanse og større terapeutisk repertoar i møte med barnefamilier som trenger hjelp. Nedenfor presenteres problemstillingen og forskningsspørsmålene, for denne studien, samt noen begrepsavklaringer.

1.2 Problemstilling, forskningsspørsmål og begrepsavklaring

I denne studien ønsker jeg få økt og oppdatert kunnskap, om den helhetlige situasjonen for førstegangsfedre i foreldrepermisjonstiden.

Studiets problemstilling er: *Hvilke erfaringer har førstegangsfaren hatt under foreldrepermisjonstiden?*

Studiets forskningsspørsmål er:

- *Hvordan har førstegangsfaren opplevd seg som viktig i foreldrepermisjonstiden?*
- *Hvordan har førstegangsfaren blitt møtt av omgivelsene i foreldrepermisjonstiden?*
- *Hvordan har foreldrepermisjonstiden påvirket førstegangsfarens*

relasjon til sin partner?

Forskningsspørsmålene har en bred spennvidde, fordi jeg ønsker å få å få en økt forståelse av det relasjonelle totalbildet hos førstegangsfedrene i min studie.

1.2.1 Begrepsavklaring

I denne studien er farskap er definert som å være far i juridisk forstand (Store norske leksikon 2021). Av dette følger at førstegangsfar er en mann som blir far for første gang. Forelderskap er alt mor og far foretar seg i forhold til oppgavene de har relatert til at de har blitt foreldre. Foreldrepermisjonstiden, er den tiden foreldrene har rett til å være hjemme i lønnet permisjon, i forbindelse med at de blir foreldre (Arbeidstilsynet, 2022). Det er politisk vedtatt at mor eller far kan være hjemme i 12 måneder, og at foreldrene i stor grad kan fordele denne tiden mellom seg. Gjennom denne studien, nevnes foreldrepermisjonstiden også som permisjonstiden, mammapermisjonstiden og pappapermisjonstiden, avhengig av hvordan det passer inn i teksten.

1.3 Oppgavens oppbygging

Studien er delt i fem hoveddeler. I del en presenteres oppgavens bakgrunn, problemstilling og forskningsspørsmålene, som jeg ønsker å få svar på. I del to, presenteres relevant teori og empiri, som forankrer mitt faglige ståsted. I del tre, presenteres metodevalg og teori, samt etiske refleksjoner rundt studien. Her gjøres det også rede for analyseprosessen. I del fire presenteres studiens funn. I del fem drøftes studiens funn opp mot eksisterende relevant teori. I del seks er studiens avsluttende de hvor det reflekteres det over studieprosessen, om hvordan studien kan forstås, samt implikasjoner for relevans for praksisfeltet og videre forskning

2 Teori og tidligere forskning

I dette kapittelet presenteres og belyses teori og forskning, som grunnlag for denne studien. Jeg kunne valgt teori som retter seg mer mot de kronologiske endringene i kjønnsrollene, og slik sett fått et fyldigere bilde av utviklingen av farsrollen. Denne studien retter søkelyset mot fedrenes egne opplevelser av permisjonstiden, og jeg mener det som presenteres nedenfor, dekker temaet for denne studien godt. Gjennom dette kapittelet beskrives systemteorien, før det gjøres en kort presentasjon av foreldrerolleutviklingen i senere tid. Videre presenteres teori om dannelsen av far, mening og kommunikasjon, diskurser, roller, narrativet, samt tilknytnings- og utviklingsteori, og relevant forskning. Tilknytnings- og utviklingsteori stammer fra psykologien, som har en modernistisk og positivistisk tradisjon, men vil i denne studien benyttes fra et sosialkonstruksjonistisk ståsted (Burr, 2015, s. 6).

2.1 Systemteori

Systemteorien er grunnleggende i denne studien, og presenteres i teorikapittelet fordi mye av teorien henviser til den systemiske og holistiske forståelsen. Sentral for dreiningen mot det holistiske var Ludwig von Bertalanffy (Capra og Luisi, 2016, s. 125). Han argumenterte for at biologien måtte forstås systemisk, og at komponentene var gjensidig avhengig av hverandre. Bertalanffy bidro til at det systemiske fokuset økte på 1940 tallet (Becvar & Becvar, 2006, s. 15). I humanvitenskapen er det systemiske fokuset rettet mot individet i den sosiale konteksten. Denne studien av førstegangsfedres opplevelse, er slik sett en punktuering i en pågående sirkel, fordi enkeltpersoners opplevelser utvikles i samhandlingen de har med sine omgivelser. En punktuering i en systemisk sirkel, innebærer å stoppe opp, og ta en bestemt posisjon nærmere i øyesyn – for så å forstå dette i en systemisk kontekst (Bateson, 1972). Når studiet fokuserer på *hvilke erfaringer førstegangsfaren har hatt under foreldrepermisjonstiden*, blir det derfor viktig å trekke inn omgivelsene og kontekstene fedrene interagerer med. Innenfor dette sosiale systemet, er det en kontinuerlig og pågående informasjons- og kommunikasjonsprosess (Watzlawick et al., 1967, s. 36). Derfor er det informasjonen som formidles gjennom hendelser og objekter, som er viktig for subjektet, ikke hendelsene og objektene i seg selv (Bateson, 1972, s. 407). Med dette understreker Bateson at det er hvilken resonans informasjonen gir hos den som opplever

den som betyr noe for individet.

Et system kan betraktes som et utviklingsprodukt, hvor helheten blir større enn summen av delene (Watzlawick et al., 1967, s. 125). Vi kan derfor ikke vurdere informasjon som noe lineært eller mekanisk, men som en sirkulær prosess med avsender, mottaker og den resonansen som oppstår hos individet. Kommunikasjon og kontekst er derfor i et gjensidig avhengighetsforhold (Bateson, 1972, s. 408). Førstegangsfedrenes historier er slik sett skapt gjennom sirkulære pågående prosesser med omgivelsene. Bateson sin kybernetikk kan tjene som eksempel på den systemiske effekten. Gjennom det han kalte feedback-sløyfer, dannes mønstre for sosiale samhandlinger, slik at det er helhetsmønsteret, og ikke delene, som kan gi innsikt i sosiale relasjoner (Bateson, 1972, s. 316).

Når fedrene i denne studien forteller om sine opplevelser, er det i et systemisk bilde, viktig å forstå dette som en relasjonelt utviklet. Mor, far og barn, er imidlertid ikke et lukket system, men består så vel av omgivelsene utenfor familien - som ulike subsystemer (Watzlawick et al., 1967, s. 123). Far er del av det lokale familiesystemet, men er også del av subsystemer, som far-kone, far-barn, og far i relasjon med andre kontekster utenfor familielivet. Opplevelsen av det å være far kan derfor være farget av kontekster som strekker seg utenfor den lokale konteksten mor, far og barn. Derfor må mening forstås i den konteksten den formidles i (Bateson, 1972, s. 408). Som en distraksjon fra modernistisk kasualitetsfokus, kan Batesons opptatthet av forskjeller, tjene som et tydelig bilde på menneskehetens særegenhet. Det er forskjellene, abstrakt som det er, som ligger i kommunikasjonen (Bateson, 1972, s. 458). Det er forskjellen som betyr en forskjell, fordi det er gjennom sammenlikninger av informasjonen, at mennesket får økt kunnskap om verdenen. I denne studien er det hvordan kommunikasjonen i systemet eller konteksten gir meningsopplevelser for ham, det rettes oppmerksomhet mot. Menneskets bevissthet er dessuten ordnet rundt hensikt, mente Bateson, hvor hensikten er både motivasjon og sortering for menneskesinnet (Bateson, 1972, s. 438). Mennesketilværelsen er basert på denne balansen på grunn av dets avhengighet av omgivelsene, og Bateson var derfor kritisk til Darwins teori om naturlig utvalg kun på bakgrunn av individuell vinning (Bateson, 1972, s. 457). Den sosiale tilhørigheten ligger til grunn for dannelsen av oss mennesker, og individet

må derfor forstås i en kompleks, systemisk sammenheng. Familien er et slikt system, nedenfor beskrives kort noen utviklingslinjer, som foreldrerollene har vært igjennom de siste tiårene.

2.2 Foreldrerolleutviklingen i den senere tid

Som et bakteppe for denne studien illustreres noen korte utviklingstrekk, som har vært viktig for at far i dag har mulighet for å være en nær omsorgsperson for barnet. Hvordan samfunnet endrer seg, kan påvirke førstegangsfaren i sin interaksjon med omgivelsene. På 1960-tallet var kjønnsrollene tydeligere definert ved at mannen hadde en forsørgerrolle og kvinnen tok seg av omsorgen for barn og hjem. Kvinnens omsorgsposisjon har lange tradisjoner i Norge, og kjønnsdelte ansvarsområder mellom mannen og kvinnen, stod sterk fram til 1970-tallet (Solheim i Ellingsæter og Widerberg, 2012, s. 46). Mannens identitet og maskulinitet, var definert rundt forsørgerrollen (Brandth og Kvande, 2003, s. 21). Da faren, særlig fra 1970-tallet, i økende grad ble en omsorgsperson for deres felles barn, var dette som å tre inn på kvinnens område. Kvinnens sterke posisjon i omsorgsspørsmålene, kan derfor sies å ha gitt henne modellmakt i forhold til mannen, fordi det er kvinnen som har vært ansett for å ha kunnskap om barn (Brandth og Kvande, 2003, s. 104). Farsrollen har endret seg mye på 70 år, og det er i dag en kulturell forventning til at de er aktive og omsorgsfullt til stede fra fødselen av (Leira i Ellingsæter og Widerberg, 2012, s. 90). Sosiologiprofessor, Arnlaug Leira, mener denne utviklingen dels har vært likestillingsmotivert (gjengitt fra Ellingsæter og Widerberg, 2012, s. 86). Leira fremhever at mødrenes økte yrkesdeltakelse gikk forut for politiske reformer, mens i forhold til fedrenes deltagelse i barneomsorgen, kom politiske reformer først. Leira berører her temaer som har vært gjenstand for politiske og sosiale spenninger i utviklingsløpet de siste tiårene. Likestillingselementet retter seg både mot at det skal være lik rett til å arbeide, men også at det å forlate arbeidsmarkedet over lang tid, er risikabelt i forhold til kontakten med arbeidslivet (gjengitt fra Ellingsæter og Widerberg, 2012, s. 91). Leira hevder at velferdsstatens politikk endrer forståelsen vi har til familie- og omsorgsforpliktelsene, noe som kan beskrives som politisering av småbarns omsorgen. Norge var det første landet i verden til å innføre fedrekvote i foreldrepermisjonstiden (Brandth og Kvande, 2003, s. 16). Kvinneforsker, Jorun Solheim, mener tendensen i den vestlige kulturen er at individet har

fått større plass, relatert til kollektive verdier (gjengitt fra Ellingsæter og Widerberg, 2012, s. 31).

De politiske reformene, var også motivert av at fedre var viktige som omsorgspersoner. Innføringen av pappapermisjonen, har likevel vært drivende for endringsprosessen til de nye farsidealene (Brandht og Kvande, 2003, s. 64). Helsevesenet har derfor dreiet fra et fokus på mor, til en uttalt intensjon om at hele familien skal tas med (Solberg og Glavin, 2018). Fedre har i dag et ønske om å være mer aktive i barneomsorgen, også for sin egen kontakt med barnet, mener den danske psykologen, John Aasted Halse (Halse, 2006, s. 43). I følge Halse er holdningen også blant eldre menn, at de hadde ønsket at dette var mulig, da de selv var småbarnsfedre. Nedenfor presenteres teori, om hvordan man kan forstå dannelsen av fedre.

2.3 Dannelsen av en far.

I en systemisk forståelse kan man forstå mennesket som et sosialt vesen, som gjennom interaksjon med sine omgivelser, former sin identitetsopplevelse (Burr, 2015, s. 169). Den sosiale betydningen for selvet, spiller derfor inn for hvordan opplevelsesbildet til far kan forstås. Nedenfor presenteres og belyses teori, som kan bidra til å beskrive hvordan den systemiske prosessen er identitetsdannende for førstegangsfedre, som denne studien retter søkelyset mot.

2.3.1 Mening og kommunikasjon

Hvordan vi kommuniserer er viktig i den sosiale interaksjonen. Språket muliggjør et begrepsapparat for felles enighet om en forståelse innenfor en gitt kontekst, fordi mening skapes gjennom språket, (Neumann, 2021, s. 35). Informasjonen mellom mennesker skjer effektivt gjennom symboler som formidles gjennom språket. Ordene i seg selv er et passive, mente filosofen Merleau-Ponty, men når de får en fysisk eller psykisk referanse fylles de med mening (Merleau-Ponty, 1962, s. 206). Ordene vi velger har derfor en performativ kraft, i det en samtale er en samskapning av innhold og mening, ifølge psykologene Lock og Strong (Lock og Strong 2014, s. 252). Språket representerer slik sett både muligheter og

begrensninger. Fordi språket er et viktig symbolmiddel, rommer det en hel verden, mente sosiologene, Peter Berger og Thomas Luckmann (Berger og Luckmann, 1966, s.155). Vivien Burr er imidlertid opptatt av at språket bare kan referere til seg selv, og dermed er det dets egen begrensning (Burr, 2015, s.94). Dette er eksempler på hvordan språk fremstilles som et grunnleggende rammeverk for muligheter, men også begrensning, i mennesketilværelsen. Hvordan språket brukes, og hvordan mening utvikles, er aktuelt i forhold til førstegangsfedres møte med omgivelsene, og i sin nye situasjon med partneren. Denne kommunikasjonen skjer både digitalt og analogt. Den digitale kommunikasjonen er et syntaktisk middel for frembringelse av et budskap, mens det analoge elementet knytter seg mer til den semantiske betydningen og meningsinnholdet i budskapet (Watzlawick et al., 1967, s. 65). Nedenfor presenteres virkningene av kulturell og kontekstuell bruk av språket, og hvordan dette blir til diskurser.

2.3.2 Diskurser

Hva betyr det for førstegangsfaren at han lever i interaksjon med sine omgivelser? Når dannelsen av individet skjer i samhandling med andre individer, forgår det en sosial konstruksjon mente Kenneth Gergen (Gergen, 2010, s. 16). At identiteten utvikles gjennom sosial interaksjon, bygger på en sosialkonstruksjonistisk grunnlagsforståelse. Fordi sosialkonstruksjonismen representerer det epistemologiske grunnlaget for denne studien, belyses dette hovedsakelig i metodekapittelet. Virkelighetsopplevelsen, som en sosial konstruksjon, kan forstås gjennom diskurser (Berger og Luckmann, 1966, s. 69). Diskurser kan defineres slik;

Diskurs er et system for frembringelse av et sett utsagn og praksiser som, ved å innskrive seg i institusjoner og framstå som mer eller mindre normale, er virkelighetskonstituerende for sine bærere og har en viss grad av regularitet i et sett sosiale relasjoner. (Neumann, 2021, s. 22).

Diskursteorien beskriver hvordan kontekstspesifikke måter å samhandle på, er formende for virkelighetsopplevelsen vår. For å understreke hvilken kraft diskursene kan ha, trekker psykologene, Andy Lock og Tom Strong fram Paul-Michel Foucaults syn på hvordan diskursene griper inn menneskets autonomi, eller friheten til å være seg «seg selv» (Lock og

Strong, 2014, s. 329). Den korrekte måten å handle på innenfor en samfunnskontekst, er ifølge Foucault underlagt sosialt definerte gjensidige forpliktelser og forventninger. Farsrollen kan betraktes som mindre naturgitt enn morens, da det er mor som bærer fram barnet, føder det, og oftest er den som gir det næring den første tiden. På denne måten kan man forstå at fedre diskursivt utvikler ideer og meninger om hva som er den «riktige» måten å være far på. Gjennom vår iakttagelse og forestillingsevne, som Foucault kalte «passasjen», ordner vi fenomener innunder begreper som vi tar for gitt som sannhet (Foucault, 2006, s. 221). Foucault mente derfor at språket er konstituerende for vår verdensanskuelse. Språket bevisstgjør oss naturen, mente han. Språket ligger til grunn for de dominerende kulturelle diskursene, og bidrar til samfunnsoppfatningene, som vi baserer livene våre på (Burr, 2015, s. 142). Språkdiskursen i det norske samfunnet vil derfor innvirke på utviklingen av farsidentiteten. Psykologen, Vivien Burr, beskriver identiteten som flytende, og at den alltid er åpen for forandring (Burr, 2015, s.143). I denne studien, er det fokus på den store overgangen det er å bli far for første gang (Halse, 2006, s. 32). Nedenfor vil belyses hvordan denne endringen, kan forstås om en rolleutviklingsprosess.

2.3.3 Roller

Rollemodeller institusjonaliseres gjennom vanedannelser i den kulturen eller den konteksten vi befinner oss i (Berger og Luckmann, 1966, s.87). Selv om det teoretisk er mange måter å handle på i en gitt situasjon, legger diskurser om hvilken posisjon og hvilken rolle man har, føring på hva som er akseptert (Lock og Strong, 2014, s. 408). På denne måten kan man forstå den norske farsrollen, som diskursivt dannet i en norsk kontekst. Sosiologen, Knut Oftung, mener det offentlige legger strukturelle føringer, og påvirker diskursene om farskap. Farsrollerepertoaret er derfor tilgjengelig som ulike skript for rolleutøvelse, mente han (gjengitt fra Ellingsæter og Widerberg, 2012, s. 310). Et skript er en ferdig rolle, med et nærmere definert innhold, som man trer inn i. Oftung trekker frem 3 ulike skript for farskap;

- den tradisjonelle forsørgerfaren
- hjelpe-til faren, og
- den likestilte faren.

For å forstå farsrollen som et skript må man altså forstå diskursene, som gir det innhold. Ifølge sosiologen, Anthony Giddens «strukturasjon», påvirkes vi av ulike rollekategorier, men vi er samtidig også aktive inn i rolleutøvelsen, gjennom det han kalte, selv-refleksivitet (Giddens, 1984, s. 28). Giddens «dualisme» bygger på nettopp dette samvirket mellom at samfunnets struktur har en førende effekt på oss, og at det samtidig er vi selv som skaper disse samfunnsstrukturene. På denne måten kan man se på farsrollen som både aktør- og samfunnsskapt. Samtidig utvikler foreldrene lokale premisser for hvordan de velger rollefordelingen i sin familie (Johnsen og Torsteinsson, 2012, s. 124). Sosiologen, Arlie Russel Hochschild, er opptatt av effekten ulik forståelse av rolleinnholdet har på oss, for eksempel i et parforhold (Hochschild, 2003, s. 105). Hochschild beskriver kjønnet som sosialt konstruert, og i tider med store kulturelle rolleendringer, kan ulike forventninger til rolleinnholdet, være kilde til konflikt. Brandt og Kvande er opptatt av at forskning på farsrollen bør være mer rettet mot de sosiale prosessene, enn selve det rollespesifikke, som er mer stillstandsfokusert (Brandt og Kvande, 2003, s. 31). Kjønnet, forstått som en sosial konstruksjon, er i en kontinuerlig dannelsesprosess. På grunn av de store kjønnsrolleendringene, de siste årene, kan fedrene beskrives som «stifinnere» i rolleutøvelsen som omsorgsfar, mente psykologen, John Aasted Halse (Halse, 2006, s. 163). Nedenfor beskrives hvordan et slikt stifinnerprosjekt kan henge sammen med hvilke historier fedrene bygger opp identiteten rundt

2.3.4 Narrativet

Skal man fortsette på stifinner-metaforen til Halse, er det å finne stien som et orienteringsløp, hvor arven er kompasset, og foreldrepermisjonstiden terrenget. Den kulturelle arven vi har med oss, innvirker på måten vi møter fremtiden, mente Gregory Bateson (Bateson, 1972, s. 89). I et slikt lys er hva vi «kommer fra» sentralt for hvem vi definerer oss selv som. Den sosiale arven er identitetsdannende, fordi livene vi lever preges av hvilke fortellinger vi har om oss selv, mente den narrative terapeuten, Michael White (White, 2009, s. 59). Overført fra Bateson og White så vil historiene fedrene har, virke inn på måten de orientere seg i den nye tilværelsen som far. I denne overgangen påvirkes områder som tid, økonomi, intimitet, venner, ansvar og oppgaver, noe som virker inn på opplevelsesbildet de får (Halse, 2006, s. 30). Dagens fedre påvirkes gjennom andre

interaksjonsformer enn det fedrene, eksempelvis på 1950-tallet gjorde, hvor barneomsorg var diskursivt definert som en kvinneoppgave. Ettersom språket står sentralt i denne narrativedannelsen, blir hvordan vi i en samfunnskontekst snakker om fedre som viktige i små barns liv, betydningsfullt for fedrenes narrativutvikling som omsorgspersoner. Dette betyr at far, som et sosialt individ, er orientert om hva omgivelsene vektlegger som viktig.

Jerome Bruner, beskriver at tolkning og mening ligger nære den kulturelle konteksten, og at kulturen derfor utgjør et viktig grunnlag for hvordan vi sorterer og forstår det som skjer (Bruner, 1990, s. 64). At det er kulturen som bidrar til menneskesinnets utvikling, og ikke naturen, er det avgjørende skillet i menneskehistorien (Bruner, 1990, s. 12). Moderne fedres selvforståelse ligger slik sett innenfor det repertoaret, som kulturen med på å forme. Vi fødes inn i et kulturelt narrativ, og derfor handler individet intensjonelt innenfor det som er kulturelt akseptert, mente Bruner (Bruner, 1990, s. 80). Hva man vil som far, er slik sett et produkt av kulturell dannelse. Selv om kulturen utvikler kontekstuelle normer, må individet være aktive med å systematisere og velge hva det tar med seg som viktig. Bruner, mener at vi gjennom «framing», sorterer og hjelper hukommelsen, for å unngå overbelastning som følge av alle inntrykkene vi fylles av hver dag (Bruner, 1990, s. 56). Denne innrammingen av hva vi tar med oss i vår historiefortelling, og som skaper en narrativ orden, blir derfor bare en av mange mulige fortellinger. Hvilke kontekster han interagerer i, og hvordan han sorterer alle erfaringene, får derfor betydning for hvordan faren opplever og forstår seg selv i permisjonstiden. Fordi det å fortelle en historie, på denne måten blir et valg mellom alternative historier, tar vi et moralsk standpunkt, mente Bruner (Bruner, 1990, s. 51). Nedenfor beskrives kort noen tradisjonelle teorier om menneskets tilknytning og utvikling

2.3.5 Tilknytnings- og utviklingsteori

Historisk, har måten å forstå menneskelig utvikling på vært basert på evidensforskning. Tilknytnings- og utviklingsteori stammer i stor grad fra psykologien, som tradisjonelt hatt en modernistisk forankring, hvor målet var objektiv sannhet (Bruner, 1990, s. 15). Slik kunnskap har fått stor oppmerksomhet, fordi det gir publikum en mulighet til å ta i bruk «riktige» verktøy i egen barneomsorg. Gjennom mediapresentasjoner og råd og veiledning fra

helseinstanser, formidles kunnskapen til foreldrene. Forskning er egnet til å gi en normativ effekt, fordi den viser til empiri for hva som er rett eller galt. Når den likevel trekkes frem i denne systemiske studien er det nettopp fordi slik forskning har innflytelse på hvordan foreldre «bør» løse forelderrollen. Normativ kunnskap om tilknytnings- og utviklingsteori kan innvirke på farens opplevelse av å være viktig som omsorgsperson (Holmgren, 2010, s. 192). Nedenfor beskrives kort tilknytningsteori, før noen korte trekk av utviklingsteori presenteres.

Tilknytningsteori

Tilknytningsteori bygger på forskning rundt individets behov for omsorgspersoner, som kan gi det trygghet og nærhet (Bowlby, 1996, s. 78). Psykologen, John Bowlby, mener dette er viktige grunnelementer for barnets videre utvikling. Det barnet trenger er bekræftende respons på seg selv under stabile rammer (Bowlby, 1996, s. 146). Psykiatriprofessor, Russel Meares, hevder at det i den tidlige barnefasen legges grunnlag for barnets identitetsutvikling, og derigjennom dets evne til kompleks samspill med omgivelsen senere i livet (Meares, 2000, s. 70). Med dette tydeliggjør Meares foreldrenes ansvar med å ivareta barnet på en slik måte at barnet skal kunne vokse opp med en god selvidentitet. Foreldrene kan eksempelvis bidra til dette ved at barnet utvikler en hensiktsmessig respons, basert på dets erfaring av samstemthet mellom ord, ansiktsuttrykk og stemmeleie (Meares, 2000, s. 68). En trygg base er viktig for å utvikle en sunn personlighetsfunksjon, som man har med seg gjennom hele livet, mente Bowlby (Bowlby, 1996, s. 112). Personlighetsfunksjonen er egnet til å skape mønstre for sosial emosjonell fungering, og er en pågående utviklingsprosess fra vugge til grav, mente han.

Utviklingsteori

Omsorgspersonene til barnet, har stor betydning for dets utvikling (Halse, 2006, s. 65). Psykiateren Søren Hertz, viser til hjerneforskningen som påviser speilnevroner flere steder i hjernen, og at foreldrenes tidlige stimulering er sentral for barnas utvikling (Hertz, 2011). Hvordan omgivelsene forholder seg til barn, blir avgjørende for barnets evne til å speile seg i andre, mener han. Hvordan barn stimuleres av sine omsorgspersoner påvirker i hvilken grad

speilnevroner aktiveres i forskjellige områder i hjernen, og dermed også kvaliteten på de funksjonene barnet får i livet. Genene preges på denne måten av de inntrykkene som hjernen utsettes for, mente Hertz (Hertz, 2011, s. 93). Barnets samspill med foreldrene bidrar også til barnets mentaliseringsprosess (Johnsen og Torsteinsson, 2012). Evnen til mentalisering handler om å ha en forståelse av mentale prosesser, både hos seg selv og andre. Bowlby hevder at det i den tidlige barnefasen legges viktig grunnlag for det senere og mer komplekse samspillet (Bowlby, 1996, s. 135). Utviklingen av resonans er sentral i samspillet mellom barn og foreldre, og er barnets tidlige erfaring med erfaring av samstemthet mellom uttrykk og opplevelse. Erfaringen av en slik overensstemmelse tilhører kjernen av menneskets eksistens, hevder Meares (Meares, 2000). Individets opplevelse av seg selv, dannes gjennom sosiale interaksjoner (Holmgren, 2010, s. 27). Nedenfor presenteres forskning som er relevant for denne studien.

2.4 Forskning på området

I denne studien har søket på relevante studier vært rettet mot nyere forskning. De store endringene i farsrollen de siste tiårene gjør at eldre studier kan miste relevans i forhold til fokuset på førstegangsfedres opplevelse av permisjonstiden i dag. Fokuset på fars posisjon synes økende i takt med at far har endret seg fra å ha en forsørgerposisjon, til at de nå også er omsorgspersoner fra barnet fødes. Søkemotorene har vært google scholar, Oria, UiO-bibliotek, UiB-bibliotek, USN-bibliotek. Søkeordene var ulike kombinasjoner av førstegangsfedre, førstegangsførelde, erfaring med helsestasjonen, fedres erfaring, fedres kontakt med helseinstanser og far-barn. Relevante studier har vært doktoravhandlinger og fagfelleurderte artikler. Studiene som presenteres, er sortert under overskriftene; overgangen og parforholdet, møtet med helsepersonell, menns maskulinitet, far-barn-relasjonen, og fars betydning for vellykket amming.

Overgangen og parforholdet

De store endringene det innebærer å få barn, har den effekten at partilfredsheten gir et negativt utslag den første tiden etter fødsel, viser en stor amerikansk studie (Fillo et al., 2015). Den amerikanske psykologiske studien, er ikke på alle punkter direkte overførbar til

norske forhold, fordi kjønnsrollemønstrene kan være kulturelt forskjellige. Likevel tar studien opp viktige overgangsutfordringer, for nye foreldre – som gjør foreldrene sårbare og usikre. Studien er en longitudinell forskning på ulike variasjoner hos foreldrene, og effekten variasjonene har på tilfredshet med omsorgsoppgavene og det parrelasjonelle. Studien vektlegger at overgangen til å bli foreldre er en av de største endringene man møter gjennom livet.

- Det er stressende å plutselig ha omsorgsansvaret for et barn, blant annet fordi de ikke være kjent med oppgavene som møter en, og at det er rolle- og oppgavefordeling som ikke er på plass ennå.
- Dette oppleves som en akutt situasjon, og er annerledes enn andre oppgaver, som for eksempel husarbeid, som kan utsettes. Å håndtere barnegråt, og bleieskift må skje når det er behov for det, og må ha høyeste prioritet.
- Det at foreldrene er nye i barneomsorgen er stressende, fordi den har en kronisk tilstand av uforutsigbarhet, også knyttet til barnets helse og temperamentsvingninger.
- Studien mener å vise at kvinners biologiske posisjon, kan gi henne som mor, et generelt bedre utgangspunkt for tilfredshet enn fedrenes, hvis rolle er mindre opplagt.
- Fedrenes posisjon som far ser ut til å slå inn som virkelig i det barnet blir født, og markerer starten på tilværelsen som far. Fødselen er et stort emosjonelt vendepunkt for far.

En annen studie viser til at en god parrelasjon er viktig for mannen i overgangen og tilpasningen til å bli foreldre (Habib, 2012). Studien viser at det er en stor forandring for parene å bli foreldre, og at det er en betydelig økning i konflikter i den tidlige barnefasen. Likevel konkluderer studien med at hvor fornøyd moren er med forholdet og hvor forventningsfull hun er til å bli forelder og hvor kompetent faren er til å være i et forhold, jo bedre rustet er de i overgangen til å bli foreldre

Møtet med helsepersonell

En kvalitativ studie fra 2018 fokuserte på norske førstegangsfedres opplevelse av møtet med helsetjenestene gjennom svangerskap, fødsel og de tre første månedene etter fødsel (Solberg & Glavin, 2018). Funnene indikerte at fedrene var generelt tilfredse med helseansattes ivaretaking av mor og barn, men at de følte stor grad av utenforskap selv og at de savnet å bli tatt på alvor som omsorgspersoner. De savnet at deres egen rolle og psykiske helse, ble et tema i møtet med helseinstansene. De opplevde seg heller ikke som likeverdige sin partner i møtet med helseinstansene, ved at måten helsepersonellet tiltalte de på hadde karakter av å være overstyrt og kritisk. Dette ble blant annet beskrevet som en pekefingermentalitet. Fedrene uttrykte at de ønsket en mer aktiv rolle både før og etter fødsel, og i møtet med helseinstansene. I dette kom de også inn på at de selv hadde et ansvar for å melde seg på i samtalene.

Solberg har også et phd-prosjekt, hvor studiens formål er fedres opplevelse av hjemmebesøksordningen, som alle Oslo-kommuner har (Solberg, 2021). Solberg viderefører noen av temaene fra 2018-studien, og handler om «psykisk helse og foreldrestress hos førstegangsfedre» (Solberg, 2021). Temaene denne studien tar opp, berører forskningsspørsmålet om hvordan fedre møtes av omgivelsene. Foreløpig er det den kvalitative delen i Solbergs studie som er ferdig.

Det var 13 fedre, hvorav 12 var førstegangsfedre, og 3 kom fra andre steder i Europa. Barna deres var på intervju tidspunktet, rundt et år. Studien søkte fedrenes opplevelse av sitt møte med hjemmetjenestene. Fedrene opplevde tilbudet med hjemmebesøk som positivt, og at helsepersonen var varm og hyggelig, men de savnet spørsmål som rettet seg til far og hans opplevelse. Informantene beskrev moren og helsepersonen, som i en egen sone, og at far ikke var inkludert i denne. Ni av fedrene i studien opplevde utenforskap i forhold til relasjonen mor-barn, og mor-helsepersonell, og at de opplevde seg ekskludert. Fedrene ønsket å bli sett, som forelder – men de ble ikke spurt om deres opplevelse eller hvordan de hadde det, selv om det å bli far bidro til store emosjonelle svingninger. Fedrene kjente følelser som stress, angst, sjalusi, frykt i tillegg til glede og forventning. Sjalusien handlet om det tette båndet mellom mor og barn. Fedrene opplevde seg ikke som viktige, og opplevde helsetjenesten som et «kvinnesamfunn», noe som gjorde rollen til far mer

usikker. Flere av fedrene beskrev en «pekefingermentalitet» mot far, og at det lå en «skygge» av kritikk overf fedrene, og deres måte å være støttespillere på. De gangene de ble møtt med respekt og de opplevde at bekymringene deres ble tatt imot, skapte dette trygghet for far. Fedrenes viktigste kilder til informasjon var gjennom internett, mor og venner, i den rekkefølgen. Studien konkluderer med at bedre involvering av fedrene, øker muligheten for å utvikle farsrollen, og at far øker bevisstheten av sin selvstendige betydning som omsorgsperson. Fedrene var fornøyd med måten mor og barn ble møtt. De mente også at de selv har et ansvar med å ta mer plass i kontakten med helsepersonene.

Menns maskulinitet

Menns maskulinitets identitet endrer seg med omsorgsrollen (Brandth og Kvande, 2018). Brandth og Kvande beskriver at maskuliniteten til menn, har dreiet fra tradisjonell maskulinitet, hvor fedre er arbeidende og forsørgende, til at de inkorporerer omsorgsoppgaver i maskulinitetsbildet. Dette er aktuelt i forhold til denne studien som søker fedrenes helhetlige opplevelse som omsorgsperson i permisjonstiden. Studien til Brandth og Kande fant at aktiviteten fedrene har med barna, har en fysisk aktiv interaksjonsform. Dette kan også forklares med at fedrenes permisjonstid kommer inn etter mammapermisjonen, når barnet har blitt større. Likevel understreker mennene i studien, at gleden ved å drive omsorg, er den dominerende opplevelsen for fedrene. Muligheten for å være omsorgsfar på fulltid, som de norske velferdsordningene legger til rette for, har bidratt til økt omsorgskompetanse for fedrene. Omsorgsmaskuliniteten har heller ikke representert et fall i status, mener Brandth og Kvande.

En annen studie tyder imidlertid på at utviklingstempoet i arbeidslivet, varierer (Holter, 2007). Denne internasjonale studien, om menns arbeid og familieforsoning, viser at arbeidslivet ikke alltid tilpasser seg samfunnets raske kjønnsmessige endring. Studien fant at det, også i Norge, er noen bransjer hvor mannens maskuline identitet fortsatt knyttes til forsørgerrollen.

Far-barn-relasjonen

En norsk doktorgrad studie av Kristin Berg Nordahl fremhever fars tidlige involvering som omsorgsperson for barnet, som viktig for barnets utvikling, og for far-barn-relasjonen, senere i livet (Nordahl, 2014). I denne studien ble det understreket av de positive effektene, var beroende på at fars involvering både måtte være av et visst omfang, og av god kvalitet. God kvalitet innebar at far var oppmerksom, sensitiv og lydhør for barnets behov. Av studien fremkommer det at far sin kvantitative og kvalitativt gode omsorg det første året i barnets liv, har positiv virkning på barnets sosiale fungering senere i livet (Nordahl, 2014).

Predikering av menneskelig utvikling, er imidlertid komplisert, og i en oppfølgingsstudie i 2016, fant hun at barn og far gjensidig påvirker hverandre i større grad enn det ble tatt hensyn til i studien fra 2014 (Nordahl, 2016). Studien fra 2016 er således en modifisering av studien fra 2014, men den peker på at samhandlingskvaliteten mellom far og barn er sentral, og at det ligger et potensiale i å utvikle samhandlingsformen mellom faren og barnet. Dette aktualiserer fokuset på førstegangsfarens opplevelse av å være viktig, i permisjonstiden. En ny irsk internasjonal studie trekker fram at det er helsemessig bra for far selv, å være i permisjon med barnet (Philpott et al., 2022). Funnene i denne studien tyder på at far som er mye hjemme med barnet opplever mindre forelderstress, og gir bedre helsemessige virkninger for far selv.

Fars betydning for vellykket amming

En danske studie, som har fått betydning for hvordan danske sykehus arbeider med å hjelpe kvinner å amme, fant at fedres deltakelse er viktige for at mødre skal få til ammingen (Nilsson et al., 2017). Studien legger vekt på viktigheten av farens aktive deltakelse som tilrettelegger, slik at moren skal få tid og ro med barnet, og at barnet får hyppig tilgang på morsmelken. Det ble også vektlagt at tidlig og mye hudkontakt mellom mor-barn og far-barn, samt fysiske kontakt mellom far og mor, bidrar til vedvarende amming. Far og mor ble betraktet som likeverdige i dette forskningsprogrammet, som altså understreker at begge innsats er viktig. Studien viste signifikant resultat, på at mor og barn (og far) fikk til gode og vedvarende ammerutiner, relatert til ammekvaliteten i kontrollgruppen. Videre beskrives metoden som har vært benyttet for å skaffe empiri til denne studien.

3 Metode

Fremgangsmåten for fremskaffelse av empiri, som analysen gjøres på bakgrunn av, kalles metode (Johannesen et al., 2016, s. 25). Empirien jeg søker er relatert til problemstillingen og forskningsspørsmålene. Problemstillingen, er: Hvilke erfaringer har førstegangsfaren hatt under foreldrepermisjonstiden? Forskningsspørsmålene er;

- Hvordan har førstegangsfaren opplevd seg viktig i foreldrepermisjonstiden?
- Hvordan har førstegangsfaren blitt møtt av omgivelsene i foreldrepermisjonstiden?
- Hvordan har foreldrepermisjonstiden påvirket førstegangsfarens relasjon til sin partner?

Nedenfor presenteres og belyses det vitenskapelige ståstedet for denne studien, samt grunnleggende teori basert på denne. Deretter beskrives Interpretative Phenomenological Analysis (IPA) som analysemetode nærmere, og hvordan denne metoden har vært betydningsfull på veien mot datagrunnlaget, for denne studien. Deretter gjøres det rede for hvilke etiske overveielser som har blitt gjort, samt en refleksjon av studiens kvalitet.

3.1 Vitenskapelig ståsted

Et vitenskapelig grunnlag kan defineres som den måten man systematisk og metodisk innhenter empiri på. Historisk har vitenskapen bygget på ulike paradigmer, som er det grunnleggende begreps- og tanke-systemet, som dominerer i ulike epoker (Snævarr, 2017, s. 251). Denne studien bygger på et systemisk paradigme, med en postmodernistisk forankring. Nedenfor beskrives hva det innebærer for denne studien.

Modernismen og Postmodernismen

Postmodernismen er motstykke til modernisme, som var opptatt av sansedata som man fikk gjennom metodisk og vitenskapelig observasjon av virkeligheten. Det var absolutt sannhet og kunnskap, som var målet med forskningen (Capra og Luisi, 2016, s 34). Forskningsblikket i positivismen var utenfra og inn, forskerens egen posisjon ble ikke tatt hensyn til som et element ved denne forskningen. (Johannesen et al., 2016, s. 424). Postmodernismen utvider

vitenskapsbegrepene, og utvider forskerlinsen med en mer helhetlig forståelse, og hvor eksempelvis forskning på sosiale fenomener, ikke søker absolutte sannheter (Johnsen og Torsteinson, 2012). Hvor utvidet forskerlinsen må være, eller hvilke omgivelser som må tas med, avhenger blant annet av hva som er konteksten for den fenomenologiske opplevelsen (Watzlawick et al., 1967, s. 21). Fra modernismens ontologiske søken på sannheten, er det i epistemologien et spørsmål om, hvordan mennesker kan vite noe om sin verden, og hvilke betingelser de har for denne kunnskapen (Snævarr, 2017, s. 251). Bruddet med positivismen i studier av sosiale samhandlinger, kalles ofte for «den sproglige vendingen» (Neumann, 2021, s. 37). Når man vil vite mer om fedres opplevelse av permisjonstiden, må man utvide forskerlinsen til «faren i ulike kontekster». Denne tilnærmingen, som inkluderer de sosiale omgivelsene, passer innenfor det postmodernistiske paradigmet, og danner grunnlaget for denne systemiske og sosialkonstruksjonistiske studien. Nedenfor beskrives det systemiske paradigmet.

3.1.1 Systemisk paradigme

Det systemiske paradigme innebærer for denne studien, at mennesket forstås i en systemisk kontekst (Becvar & Becvar, 2006, s. 98). Dette betyr at alt henger sammen med alt, og studier av mennesket, ikke kan gjøres løsrevet fra systemet den er en del av. Systemteori ble beskrevet dyperegående, i punkt 2.1, og det henvises derfor til det kapittelet, for beskrivelsen rundt systemteorien. Når systemet er viktig for individet er hvordan individet preges av dette systemet også viktig som grunnlagsforståelse, for min studie. Nedenfor presenteres sosialkonstruksjonismen.

3.1.2 Sosialkonstruksjonisme

I det vi fødes starter samspillet med omgivelsene, hvor mening utvikler seg som sosiale forhandlinger (Gergen, 2010, s. 16). Psykologen og filosofen, George Herbert Mead, var allerede på 1930-tallet opptatt av at selvet utvikler seg gjennom sosiale relasjoner, og at sinnet kun kan eksistere i kommunikasjonen mellom mennesker (Mead, 1934, s. 223). Mening er derfor et utviklingsprodukt av sosialt samspill (Mead, 1934, s. 76). Som beskrevet ovenfor, er den postmoderne verdensanskuelse en epistemologisk kontrast fra den

postmoderne ontologiske troen på absolutte, objektive sannheter. Den systemiske grunnlagsforståelse bygger at virkelighetsopplevelsen vår, er et resultat av sosiale konstruksjoner, utviklet gjennom kommunikasjon. Sosialkonstruksjonisme beskrives derfor i dette metodekapittelet. Hvordan vi som individer former våre identitetskonklusjoner er delvis berørt også under teorikapittelet, men den sosialkonstruksjonistiske forståelsen, ligger som et grunnelement i forståelsen av menneskets fungering. Berger og Luckmann mener forskjellen på mennesker og høyerestående dyr, er at menneskets identitet er sosialt konstruert, og at den sosiale orden er en kontinuerlig prosess (Berger og Luckman 1966, s. 68). At man som forsker forstår at virkeligheten informantene beskriver er relativ, innebærer at man ikke kan holde denne virkelighet for absolutt, men snarere som kontekstuell konstruksjon (Lock og Strong, 2014, s. 425).

Lock og Strong henviser til sosiologen, Harold Garfinkel og hans etnometodologi på 1960-tallet, hvor dannelsen av felles virkelighet skjer via gjentagende kontekstuell anerkjennelse av hverandre, i den sosiale samhandlingen (Lock og Strong, 2014, s. 250). Ordenes mening blir kontekstuell gitt gjennom aktiv anvendelse av særegne indekser, mente Garfinkel. Sosial konstruksjon og meningsutvikling, står derfor sentralt i min studie av fedrenes opplevelse av permisjonstiden. At man forstår informantene i et sosialkonstruksjonistisk lys betyr at informasjonen man får, ligger innenfor det språklige repertoaret informantens kontekst rommer. Til grunn for denne sosialiseringen ligger språket, som systematiserer og objektiverer erfaringene (Berger og Luckmann, 1966, s.156). Ut ifra en slik teori er nybakte fedre i en dannelsesfase hvor de utvikler sine interne sosiale virkeligheter. Kunnskap er etter en sosialkonstruksjonistisk forståelse kontekstuell, og ikke universell. Videre i denne studien belyses nærmere de metodiske valgene, for veien mot det empiriske materialet.

3.2 Kvalitativ versus kvantitativ metode

Ved forskning kan man velge kvantitativ eller kvalitativ metode. Den kvantitative tilnærmingen har i positivistisk ånd vært dominerende, på grunn av dens evidenskraft (Thomassen, 2006, s. 148). Med dette menes at mange «beviser» for et fenomen, har vært verdsatt, fordi dette anses å gi gyldighet innenfor en populasjon (Bjørndal og Hofoss, 2004, s.

34). Kvantitativ metode er på denne måten en tilnærming som verdsetter mengde, fremfor innhold. For å nå ut til mange nok mennesker blir datainnhenting ofte basert på spørreundersøkelser med stramme spørsmålskategorier, hvor svarene skal summeres opp. Som beskrevet nedenfor, er hermeneutikken og fenomenologien opptatt av den komplekse menings- og opplevelsesproduksjonen i menneskesinnet. Etersom denne studien har til hensikt å gi økt kunnskap om informantenes opplevelsestilstand, ble valget kvalitativ metode. Nedenfor beskrives intervjuguiden, hvor det fremgår at informanten har stor grad av frihet til å beskrive sine meninger og opplevelser. Den kvalitative intervjuformen, gir mulighet til å utforske hva dette betyr på et menings- og tolkningsnivå hos informantene (Thagaard, 2018, s. 37). Nedenfor beskrives fremgangsmåten for å skaffe empiri for denne studien.

3.3 Innhenting av opplysninger

Det er flere måter å komme fram til empiri på. Nedenfor beskrives det kvalitative intervjuet, utviklingen av intervjuguide, utvalg og rekruttering, samt presentasjon av informantene. Videre beskrives gjennomføringen av intervjuet, transkriberingen av intervjuene, samt refleksjoner av egen forforståelse.

3.3.1 Det kvalitative intervjuet

Kvalitative intervjuer kan gjøres på forskjellige måter – individuelt, eller på gruppenivå. Gruppeintervjuer, eller fokusgruppeintervju, er en egnet metode hvor mange forskjellige synspunkter skal fram, og har lav grad av styring fra intervjueren (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 179). Denne studien søker dybden i informantenes historier, mer enn bredden på mulige temaer. En-til-en intervjuer fremstod derfor for som den mest egnede intervjuformen for denne studien, fordi dette gir mulighet for å utdype informantens livsverden. På forhånd ble det utviklet en intervjuguide, som beskrives nedenfor.

3.3.2 Utvikling av intervjuguide

Forskningsintervjuer kan gjøres med stor eller liten grad av struktur. Høy grad av struktur preges av mange faste spørsmål slik at svarene kan sammenliknes, mens liten struktur gir et mer uformelt samtalepreg, hvor informanten i større grad kan prate fritt om eget tema (Thagaard, 2018, s. 90). Fordelen med en strukturerte intervjuform er at temaet i stor grad kan defineres av intervjueren, og at svarene konsentreres mot det definerte temaet, slik at de kan settes opp mot hverandre. På den andre siden vil dette kunne være til hinder for at informasjon som intervjueren ikke hadde forutsett fremkommer samt at det er mindre rom for å forfølge temaer som dukker opp. Valget ble en semistrukturert intervju, ved at intervjuguiden hadde noen få faste spørsmål, som alle informantene fikk (se vedlegg 2). Intensjonen for denne studien, var å stimulere til at førstegangsfedrene uttrykte seg om opplevelsen av foreldrepermisjonstiden, ut ifra sin egen situasjon (Smith et al., 2009, s. 47). Det er deres fenomenologiske opplevelse det forskes på, og utviklerne av IPA, Smith, Larkin og Flowers, mener derfor at spørsmålene bør være åpne, sirkulære og kontekstuel utforskende. De faste spørsmålene skulle bidra til at samtalen hadde en relativ struktur, men at det samtidig var anledning for informantene til å komme med temaer de ønsket å prate om. Intervjuguiden ble utviklet med fokus på problemstillingen og forskningsspørsmålene. Spørsmålene ble delt inn i tre hovedtemaer, og hadde til sammen tretten underpunkter. Under hvert spørsmål ble det notert noen stikkord, slik at informanten kunne hjelpes hvis spørsmålene fremstod som uklare. For intervjueren er spørsmålene tydelige, men for informanten, som ikke kjenner studiens tema like godt, kan det være nødvendig å hjelpe informanten inn på ønsket spor. Underpunktene var også viktige stikkord for intervjueren selv. Eksempelvis var fars opplevelse av å kjenne seg viktig et underpunkt. Det var ønskelig at far skulle formidle noe om dette gjennom opplevelsesbildet, og med minst mulig eksplisitte spørsmål fra intervjueren. Spørsmålet om førstegangsfaren opplevde seg som viktig, ble stilt til samtlige informanter, der det ble naturlig å komme nærmere inn på det. Fordi intervjuguiden skulle hjelpe til med å holde en viss struktur, ble alle informantene stilt de samme hoved- og underspørsmålene.

Intervjuguiden ble bygget opp kronologisk, hvor spørsmålene dreide seg om fars opplevelse av egen posisjon fra fødselen og ut permisjonstiden. Intervjuguiden hadde spørsmål om

førstegangsfedrenes forberedelse til permisjonstiden, fordi forberedelsene kan være av betydning for integritetsopplevelsen i denne tiden (Dukes & Palm, 2019). Det ble også tatt med spørsmål om virkningen av koronapandemien, fordi tidspunktet for studien tilfeldigvis gjorde at alle informantene hadde hatt hele sin foreldrepermisjon under pandemien. For at intervjuene skulle gi mest mulig relevant informasjon, ble det foretatt en vurdering av hvilke informanter som skulle søkes for denne studien. Nedenfor beskriver jeg hvordan denne utvelgelsen ble gjort, samt fremgangsmåten for å komme i kontakt med informantene.

3.3.3 Utvalg og rekruttering

Hvilke informanter som deltar i studien, og hvordan de fremskaffes, er viktig. Nedenfor beskrives hvordan utvalget ble gjort, samt hvordan informantene ble rekruttert.

Utvalget

De informantene som deltok i denne studien, utgjør utvalget. Kvalitative studier er ressurs- og tidkrevende, og for masterstudier er tre til fem informanter en anbefalt mengde (Smith et al., 2009, s. 52). Ettersom flere informanter gir et rikere datamateriale, ble det valgt fem informanter for denne studien. Selv om antallet er lavt relatert til kvantitative studier, kan utvalget være stort nok hvis det er relevant (Johannessen et al., 2016, s. 112). Studiens kvalitet hviler også på at informasjonen er relevant for problemstillingen og forskningsspørsmålene. Utvalget må velges slik at informantene faktisk kan svare på det intervjueren spør om, og det ble derfor gjort veloverveide inklusjonskriterier. Dette kalles å gjøre et strategisk utvalg, slik at informantene hadde karakteristika som gjorde dem relevante for denne studien (Johannessen et al., 2016, s. 115). Nedenfor presenteres inklusjonskriteriene, med begrunnelse for hvorfor kriteriet var viktig;

- Alle informantene er førstegangsfedre. Denne presiseringen ble gjort på bakgrunn av at situasjonsendringen det er å bli foreldre, er størst ved det første barnet.
- Alle fedrene har barn som er mellom 12 og 16 mnd. Det var viktig å sikre at alle fedrene har rukket å få erfaring fra foreldrepermisjonstiden, samtidig som at det ikke har gått lenger tid, enn at den fenomenologiske erfaringen fra fødsel og ut permisjonstiden, kan erindres.

- Alle informantene er etnisk norske. Dette var et nødvendig kriterium, fordi studien avgrensers seg til fedres opplevelseserfaringer, relatert til de store farsrolleendringene som har vært i det norske samfunnet, de siste årene. På denne måten rettes studiens presisjonsgrad mot samfunnsdiskursendringen i Norge, som kan innvirke på opplevelseserfaringen til informantene. En flerkulturell studie hadde også vært interessant, men da ville det vært nødvendig å endre både tema og problemstilling, slik at fokuset i større grad rettet seg mot kulturforskjeller.
- Alle informantene lever sammen med barnemoren. Dette bidrar til at svarene, i størst mulig grad, er koblet til overgangen, og at den ikke er forstyrret av andre konflikter, som det eksempelvis kan være ved skilsmisse.

Rekruttering

I denne delen beskrives hvordan førstegangsfedrene, som oppfylte inklusjonskriteriene, ble rekruttert. Fordi denne studien håndterer personopplysninger, ble studien meldt til Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD). Meldingen ble ferdig behandlet hos NSD 10.09.21. Svaret fra NSD ligger som vedlegg 4. Denne studien dreier seg om fedrenes første år som far. På grunn av misforståelse om at barseltiden representerte hele foreldrepermisjonstiden, var det «barseltiden» som ble meldte som forskningstema til NSD. Barseltiden er kun de første seks ukene etter fødsel. Problemstilling og forskningsspørsmålene ble gjort om til å gjelde hele foreldrepermisjonstiden, som er 12 måneder. Mindre endringer kan man gjøre uten at NSD kontaktes, men det ble likevel sendt en skriftlig orientering til NSD om endringer i problemstillingen og forskningsspørsmålene. I svaret kom det frem at slike mindre endringer ikke er meldepliktige, så lenge håndteringen av personopplysninger, type spørsmål, samt målgruppen for studien, var de samme som var meldt til NSD tidligere.

Da NSD hadde behandlet meldingen, ble helsestasjoner kontaktet, med forespørsel om hjelp til å komme i kontakt med informanter som oppfylte inklusjonskriteriene (Johannessen et al., 2016, s. 121). Henvendelsen var først til fem forskjellige helsestasjoner over et spredt geografisk område på Østlandet. Tre av helsestasjonene var sentrale helsestasjoner, slik at

henvendelsen også ble sendt til flere omkringliggende helsestasjoner i den aktuelle kommunen. Det var lederne ved de respektive helsestasjonene som ble kontaktet per telefon, med en kort presentasjon forskningsprosjektet. Responsen fra samtlige helsestasjoner var at de syntes prosjektet virket spennende og viktig, og at de ville hjelpe til med å finne informanter. Det ble deretter sendt informasjonsskriv på mail, hvor prosjektet ble utdypet ytterligere (se vedlegg 1). I mailen vedlå også samtykke-skjemaet, som var presentert for NSD (se vedlegg 3).

Da det ikke ble noe respons etter tre uker, ble det gjort en ny henvendelse til helsestasjonene, med spørsmål om hvordan de opplevde responsen fra førstegangsfedrene. De ble også spurte om de hadde tanker om andre måter man kunne nå ut til informanter på. Det ble også vedlagt en A4-plakat, med informasjon om studien, slik at den kunne henges opp på avdelingene. Etter fem uker uten respons, ble henvendelsene utvidet til også fire større barnehager, på samme måte som til helsestasjonene. Da det etter to uker heller ikke hadde meldt seg informanter, ble det gjort søk gjennom facebook-grupper, hvor småbarnsforeldre var representert – også kalt snøballmetoden (Johannessen et al., 2016, s. 120). Samtidig kontaktet jeg helsestasjonene på nytt, for å spørre om de kunne gjøre en ekstra innsats. Etter noen dager fikk kom det totalt ni henvendelser fra interesserte førstegangsfedre – fire via sosiale medier, og fem via helsestasjonene. Av disse ble det valgt ut fem informanter fra helsestasjonskretser som var geografisk spredt rundt på Østlandet. Av anonymitetshensyn til informantene, og for at forholdene på en helsestasjon ikke skal prege studien, var ingen av de valgte informantene tilhørende samme helsestasjonskrets. Nedenfor beskrives kort litt om informantene som deltok i denne studien.

3.3.4 Presentasjon av informantene

Informantene er viktige i denne kvalitative studien, fordi det er de som er kilden til det empiriske grunnlaget studien bygger på. Jeg kjente ingen av informantene fra før, og alle informantene tok kontakt med meg etter at de hadde pratet med helsestasjonen, eller hadde hørt om min studie gjennom sosiale medier. Informantene presenteres med de fiktive

navnene; Jonas, Rikard, Sigvart, Terje og Trygve. Gjennomsnittsalderen for de fem informantene, var 37 år. Nedenfor beskrives selve gjennomføringen av intervjuet.

3.3.5 Gjennomføring av intervjuene

Informantene selv valgte tid og sted for intervjuene, og jeg tilbød meg å komme hjem til dem. Fire av intervjuene ble foretatt hjemme hos informantene, mens en informant ønsket å foreta intervjuet hjemme hos meg. Før jeg slo på diktafonen, innledet jeg med en orientering om studiens formål, samt at jeg gjentok personvernstiltakene, som de allerede hadde kunnet lese av informasjonsskrivet de hadde fått tilsendt på forhånd. Fordi jeg aldri hadde møtt informanten tidligere, var den innledende samtalen også ment å skape en avslappet og trygg atmosfære, før selve intervjuet startet. Hvordan kjemien mellom intervjuer og informant er, vil prege det datamaterialet, fordi datamaterialet er en samskapning mellom intervjuer og informanten (Thagaard, 2018, s. 105). Dette ble forsøkte gjennom aktiv lytting, gode oppfølgingsspørsmål, samt ved å være åpen og vennlig, slik at informanten kunne føle seg trygg og fri til å dele sin historie. Som småbarnsfar har jeg noe kunnskap om fedre og permisjonstiden, men for at ikke min subjektive oppfatning ble toneangivende, forsøkte jeg å ikke være forutinntatt i møte med informantens unike historie. Jeg var opptatt av å være sensitiv på både det verbale og det nonverbale, fordi mye av det som ble kommunisert mellom oss, skjedde på et nonverbalt nivå (Watzlawick et al., 1967, s. 22). Under intervjusituasjonen er det viktig at intervjueren er konsentrert og til stede, psykisk og emosjonelt, slik at intervjueren får med seg mest mulig av informantenes formidling, gjennom tale og kroppsspråk. På denne måten er det mulig å stille oppfølgingsspørsmål, samt forfølge emner, på bakgrunn av det informanten formidler.

Informantene ble intervjuet én gang, og intervjuene endte opp med å ha en varighet på mellom 45-67 minutter. Informasjonen var et produkt av flere elementer som til sammen gav nettopp dette datamaterialet. Informantene har rike erfaringsbakgrunner, og jeg er ydmyk i forhold til at den historien jeg fikk, var bare en av mange mulige historier. Et annet sted, et annet tidspunkt, andre oppfølgingsspørsmål, en annen atmosfære, er eksempler på omstendigheter som kunne gitt et annet datamateriale. I ettertid ser jeg at jeg kunne stilt

andre oppfølgingsspørsmål, noe som kunne beriket datamaterialet ytterligere. De fem intervjuene jeg gjennomførte, hadde et snitt på 51 minutter. Nedenfor beskrives transkriberingsprosessen.

3.3.6 Transkribering av intervjuene

I kvalitative studier, er transkripsjoner på bakgrunn av intervjuer, egnet som analysegrunnlag (Johannessen et al., 2016, s. 206). Jeg foretok transkriberingen selv, og det ferdige råmaterialene ble på 30.354 ord, fordelt på fem intervjuer. I transkripsjonen forsøkte jeg å nedtegne så detaljert som mulig det som ble formidlet, men en transkripsjon er ikke egnet til å fange opp alle nyanser av informantens formidlinger. Stemningen i rommet, informantens kroppsspråk, min overføring av energi på informanten, hvordan jeg tolker situasjonen, er eksempler på elementer som ikke fanges opp i en transkripsjon. Slik sett er et transkribert materiale mer todimensjonalt, enn her-og-nå situasjonen med informanten, under selve intervjuet. I transkripsjonen noterte jeg ikke-verbale uttrykk, som latter og lange pauser. Der informanten hadde pauser på mer enn tre sekunder, skrev jeg pauselengen i parentes underveis i transkripsjonen. Latter markerte jeg slik (latter). For å skille mellom mine ord og informantens ord, lot jeg mine ord være i uthevet skrift, mens informantens var i normal skrift. Av personvern hensyn gjorde jeg om personnavnene til fiktive navn, slik at den transkriberte teksten ikke kunne knyttes til informantene direkte. Jeg oppbevarte det transkriberte materialet på en passordbeskyttet elektronisk enhet (Johannessen et al., 2016, s. 213). Gjennom prosessen med intervjuer og transkribering, merket jeg hvordan min måte å forstå verden på, var med meg hele tiden. Nedenfor beskriver jeg hvordan min egen forforståelse ikke skulle forstyrre informantens historier, som de gav ut ifra sin livsverden.

3.3.7 Egen forforståelse

Jamfør det som er beskrevet nedenfor om hermeneutikk, påvirker jeg prosessen gjennom de ulike valg og beslutninger jeg tar. Det er ikke mulig å unngå helt, at min forforståelse påvirker min tolkning av funnene. Jeg forsøkte derfor å være bevisst at jeg som forsker, ikke skulle tolke inn det jeg trodde jeg ville finne (Neumann, 2021, s. 30). Det jeg vektla og festet meg ved underveis i prosessen, kan derfor ha påvirket funnene og tolkningene jeg gjorde av

dem. Min tolkning er slik sett av annen grad (Thagaard, 2018, s. 38). Heller enn å motarbeide min forforståelse, valgte jeg å trekke min forforståelse inn som et element i min forståelsesprosess (Thomassen, 2006, s. 171). Jeg har derfor forsøkt å være bevisst min egen oppvekst på 1960- og 70 tallet, og det at jeg selv er far, med mine egne erfaringer fra farsrollen. Min tolkning av informantene blir en dobbel hermeneutikk, ettersom informanten har sin egen tolkning, som formidles til meg (Smith et al., 2009, s. 35). Jeg har derfor vært bevisst på, at de funnene jeg trakk ut, har forankring i informantens ord. I tråd med intensjonen til IPA, forsøkte jeg å komme på innsiden av informantens tekst, fremfor å stå utenfor å lese den som noe fremmed (Smith et al., 2009, s. 37). Jeg har derfor forsøkt å sette meg inn i informantens sted, da jeg analyserte materialet. Videre beskrives analysearbeidet, gjennom denne studien.

3.4 Analyse

Etter at intervjuene var ferdige, startet analyseprosessen. Denne studien handler delvis om diskurser, som er et viktig element innenfor sosialkonstruksjonismen (Burr, 2015, s. 73). Studien kunne derfor vært en diskursanalyse med fokus på diskurser om farskap, og at diskurser fikk en enda mer sentral plass. Hovedfokuset i denne studien var imidlertid opplevelsesbildene fra førstegangsfedrene, slik at det var deres stemme som var viktig. Endringen i farsrollen har vært stor de siste tiårene, og ønsket var derfor økt kunnskap om nåsituasjonen for far, som omsorgsperson. Studien søkte den helhetlige situasjonen for far i foreldrepermisjonstiden, og ikke bare diskursive holdninger og virkninger. Valget ble derfor en kvalitativ Interpretative Phenomenological Analysis (IPA), som metode for denne studien (Smith et al., 2009). IPA er en metode hvor det er mulig å forske på opplevels- og meningsnivået hos førstegangsfaren, og studien er derfor inspirert av denne. Nedenfor beskrives denne metoden nærmere.

3.4.1 Interpretative Phenomenological Analysis

Denne studiens analyse er inspirert av Interpretative Phenomenological Analysis (IPA), som er utviklet av Jonathan Smith, Paul Flowers og Michael Larkin (Smith et al., 2009). At studien er «inspirert» av IPA, innebærer at den har en fremgangsmåte som gir rom for fleksibilitet,

men hvor en grunnstruktur bidrar til at metoden er systematisk og vitenskapelig. Analysemetoden, som heretter kalles IPA, er en systematisert metode for innsamling og bearbeidelse av data. IPA vektlegger, som navnet også tilsier, det tolkende og fenomenologiske, og er en psykologisk metode for å analysere menneskeverdenen (Smith et al., 2009, s. 11). Det tolkende aspektet henviser til den hermeneutiske prosessen, hvor det forstående mennesket er i en kontinuerlig dannelse (Smith et al., 2009, s. 28). Å forstå at mennesket er et fortolkende vesen, er grunnleggende i IPA-metoden, og legger med det føringer for at kunnskap er et epistemologisk spørsmål. Hva man kan vite om menneskene man forsker på, og hvordan man går fram for å skaffe meg informasjon om dem, påvirkes av at humanvitenskapen er en fortolkningsvitenskap. IPA er en kvalitativ tilnærming, som gir mulighet til å utforske ideografisk informantenes tolkninger av sine fenomenologiske beskrivelser, i stedet for gjennom kvantitative tilnærminger med ferdige kategorier, som i kvantitative studier (Smith et al., 2009, s. 32). At IPA er ideografisk innebærer at den går i dybden på informantenes ord. Det er altså den fenomenologiske meningsopplevelsen til informanten, beskrevet innenfra dennes erfaringsverden, som er gjenstand for denne studien. Selv om fokuset er rettet mot individet, er den en levd, relasjonell erfaring (Smith et al., 2009, s. 25). Slik sett kan flere opplevelshistorier om samme fenomen, gi informasjon med interesse for en større gruppe individer. Fordi hermeneutikk og fenomenologi står sentralt i IPA-metoden, vil jeg belyse det i dette i hvert sitt avsnitt nedenfor.

Fenomenologi

Filosofen Edmund Husserl (1859-1938) regnes som grunnleggeren av fenomenologien, og ville med en fenomenologisk tilnærming søke meningsopplevelsen ved det erfarne (Smith et al., 2009, s. 15). Hver enkelt persons erfaringer og opplevelser er unike, men i sum er det noen fellestrekk ved fenomenet som utgjør fenomenets egenskap, slik det fremtrer og oppleves, mente Husserl. I tråd med Husserls ambisjon er denne studien opptatt av å få fram hele opplevelsesbildet til hver enkelt førstegangsfar, slik de beskriver sin situasjon. I fenomenologien er det opplevelsen som den framstår for oss i opplevelsesøyeblikket, som er vektlegges. I denne kvalitative studien vil tidspunktet og omstendighetene kunne innvirke på informasjonen informanten gir, fordi opplevelsesbeskrivelsene gis «her og nå». Husserl var

også opptatt av at menneskets bevissthet er intensjonell – at den alltid er vendt mot noe (Snævarr, 2017, s. 180). På denne måten er informasjonen man får, som noe som gir mening i informantens liv. Filosofen Jean-Paul Sartre hevdet at selvet ikke finnes fra før, men at selvet er en kontinuerlig og pågående prosess (Smith et al., 2009, s. 19). For å definere hvem vi er og hvordan vi betrakter verdenen, er det som presenteres her og nå like viktig som det ligger i det skjulte, mente Sartre. Historie og erfaringer ligger også til grunn for det som kommer til uttrykk i det eksplisitte, og preger hvordan vår opplevelse av det som skjer er.

En annen sentral fenomenolog, Merleau-Ponty, var opptatt av kroppen som et helhetlig opplevelsessenter, og at verden og bevisstheten møtes i hele kroppen vår, ikke bare cerebralt (Merleau-Ponty, 1962). Som eksempel på dette nevner Merleau-Ponty menneskets automatiserte handlinger, som hverken er kunnskapsbasert eller ufrivillig, men kroppens eget repertoar (Merleau-Ponty, 1962, s. 166). At opplevelsen av noe blir til responser i hele menneskekroppen aktualiserer fenomenologi som metode for denne studien, da det er respekten for den unike, individuelle totalopplevelsen og erfaringen hos førstegangsfedrene som søkes. Merleau-Ponty betraktet kroppen som et helhetlig handlings- og opplevelsessystem, men betraktet også kroppen som sammenvevet med omgivelsene (Merleau-Ponty, 1962, s. 273). Med Merleau-Ponty kan fars fenomenologiske opplevelse av det å være far, defineres som den fysiske og mentale kontekstuelle responsen. Den kvalitative studien bidrar til at man kan dykke inn i denne opplevelsesverdenen, som gir mulighet for detaljrike beskrivelser av denne menings- og opplevelsestilstanden til informantene (Thagaard, 2018, s. 28). Filosofen Martin Heidegger skrev i *Daseins* at menneskets eksistens er en *væren-i-verden*, og understreket at den fysiske verden og den iakttagende verden er i gjensidig avhengighetsforhold til hverandre (Smith et al., 2009, s. 18). Dette presiserer det fenomenologiske, nemlig at opplevelsen er individuell. Samtidig blir det tydelig at forskeren, som både definerer hva som skal forskes på og hvordan det skal gjøres, selv blir en del av det fenomenet som studeres (Watzlawick et al., 1967, s. 258). Fenomenologi er derfor egnet som metode når man kvalitativt vil utforske førstegangsfedres situasjonsopplevelse av det første året som forelder. Nedenfor beskrives hermeneutikken, som også er sentral i IPA metoden.

Hermeneutikk

Hermeneutikk er læren om fortolkning, og opprinnelig var det bibeltekster som tolkningslæren ble benyttet for (Snævarr, 2017, s. 184). Filosofen Hans - Georg Gadamer bidro senere til at hermeneutikken ikke bare gjaldt tolkning av bibelskrifter, men til noe som angår hele humanvitenskapen (Thomassen, 2006, s. 96). Filosofen Martin Heidegger mente at vi må forstå menneskelivet som er et produkt av fortolkningsprosesser (Snævarr, 2017, s. 189). Hermeneutikken er derfor nær koblet til fenomenologi, fordi man i opplevelsen av noe, automatisk foretar en tolkning slik at opplevelsen gir mening. Heidegger var opptatt av at meningen som kommer ut av våre opplevelser, er relatert til den forforståelsen vi har (Smith et al., 2009, s. 24). Datamaterialet er dermed et resultat av en fortolket meningserfaring – hvor informantene har en tolkning av sine opplevelser, og forskeren fortolker deres fortolkninger, som en dobbelt hermeneutikk (Thagaard, 2018, s. 38). I forståelsen av at våre opplevelser er fortolkninger, ligger det at vi ikke har direkte tilgang til verden der ute (Neumann, 2021, s. 27). Hermeneutikken står derfor som en motpol til naturvitenskapen, fordi vi i den fortolkende menneskeverdenen, ikke er på leting etter objektive sannheter (Krogh, 2014, s. 60). Dette har betydning for forskningsfokuset, ettersom det ikke er sannhetene om fedrenes livsverdener som skal finnes, men førstegangsfedrenes forståelse av sin verden. Man kan derfor forstå dette som at kunnskapen man får, er gyldig innenfor den historiske og sosiale konteksten den er utviklet i (Thomassen, 2006, s. 96). Det man sanser gjør man om til representasjoner – altså det som skjer mellom den fysiske verden og sansingen av den (Neumann, 2021, s. 31). Fordi denne studien er opptatt av fedrenes *opplevelse*, må forskeren være opptatt av at det bak opplevelsesbeskrivelsene ligger en kompleks fortolkningsprosess.

Filosofen Paul Ricœur var fenomenolog som senere ble en fenomenologisk hermeneutiker. Han var opptatt av at for å forstå oss selv, så må vi ta en omvei, og forstå det som er større (Snævarr, 2017, s. 282). Med dette mente Ricœur at fenomenet, slik det beskrives, ikke gir fullgod mening uten at man samtidig forstår menneskehetens intensjonelle natur generelt. Menneskets evne til meningsdannelse er sentral for hvordan man opplever noe, fordi man tillegger symbolikk og intensjonalitet betydning i det man opplever (Watzlawick et al., 1967, s. 29).

Gadamer var opptatt av meningsdannelsen som en sirkulær pågående prosess, som særkjennes av en kontinuerlig veksling mellom del og helhet (Snævarr, 2017, s. 185). Av delene forstår man bedre helheten, og av helheten forstår man bedre delene, i en utvidende prosess. Gadamer beskrev dette som en «hermeneutisk sirkel» - som et dialogisk møte mellom to horisonter - som når de møtes og skaper utvidelse, blir en «horisontsammensmeltning» (Krogh, 2014, s. 56). Informantene vil slik sett bidra til å berike forskerens forståelseshorisont, fordi alle historiene representerer et tilbud om nye forståelsesvinklinger. Man kan ikke unngå å ha fordommer – det utgjør selve fortolkningsgrunnlaget man utvider ny forståelse fra, mente Gadamer (Krogh, 2014, s. 49). Med dette, som kalles den hermeneutiske vendingen i fenomenologien, kan man ikke unngå at forhåndskunnskap påvirker den fenomenologiske beskrivelsen (Thomassen, 2006, s. 171). Min egen kunnskap om det å være far vil dermed være min forforståelse, og intervjuene vil inngå i min nye forståelsesverden. Erfaringen er på denne måten et forløp i tiden – en alltid uavsluttet prosess (Thomassen, 2006, s. 88). Nedenfor beskrives hvordan jeg har analysert empirien knyttet til problemstillingen og forskningsspørsmålene. Problemstillingen er: Hvilke erfaringer har førstegangsfaren hatt under foreldrepermisjonstiden? Forskningsspørsmålene er:

- Hvordan har førstegangsfaren opplevd seg som viktig i foreldrepermisjonstiden?
- Hvordan har førstegangsfaren blitt møtt av omgivelsene i foreldrepermisjonstiden?
- Hvordan har foreldrepermisjonstiden påvirket førstegangsfarens relasjon til sin partner?

3.4.2 Analysetrinnene

Nedenfor gjøres kort rede for de seks trinnene i IPA:

Steg 1 Jeg leste og re-leste

Først lyttet jeg gjennom intervjuet flere ganger (Smith et al., 2009, s. 82). Deretter transkriberte jeg lydopptaket selv. Jeg leste så igjennom transkripsjonene flere ganger, for at jeg skulle bli oppmerksom på de små nyansene av det informantene formidlet. Under

lesingen, forsøkte jeg å legge bort mest mulig fra min forforståelse. Ideer eller tanker jeg gjorde meg underveis skrev jeg ned som notater, som ble lagt bort inntil videre.

Steg 2 Innledende analyse

Deretter gjentok jeg lesingen av transkripsjonene. Jeg lette etter intervjupersonens språk, bruk av metaforer, uttrykk, og utsagn som fremstod som meningsbærende for informanten (Smith et al., 2009, s. 83). Dette var en ideografisk prosess, fordi jeg søkte den enkeltes historie (Smith et al., 2009, s. 29). Jeg laget en matrise, hvor det transkriberte ble plassert i den midterste kolonnen, og hvor jeg i kolonnene til høyre skrev ned nøkkelord og formuleringer og erfaringer som informanten formidlet (se modell nedenfor). Jeg forsøkte å være spørrende inn i det som ble formidlet, og noterte meg egne refleksjoner i venstre kolonne. Jeg hadde et åpent forhold til det jeg leste, og noterte ned alt jeg fant interessant, og på denne måten oppstod et møte mellom meg og mine forutinntattheter og informantens historie. Jeg ble en mer aktiv del av teksten. Jeg vendte regelmessig tilbake til Smith, Larkin og Flowers, som understreker at forskerens refleksjoner alltid må være koblet til informantens tekst, som er analysens primære fokus (Smith et al., 2009, s. 90). Jeg hadde forskningsspørsmålene og problemstillingen foran meg, og noterte informantens meningsutsagn, relatert til disse. Jeg så også etter mulige koblinger til teori. Her er et lite utdrag fra en av matrisene:

	Hvordan var den opplevelsen?	
Diskursive variasjoner, eller var det en usikker jordmor?	Den er ikke veldig god. Igjen da, vi snakker jo om at fedre er like viktige som mødre, at vi er likestilte, men når du møter på den – det er vel en holdning – i et møte, så føler du på en måte, ...skulle ikke jeg være like viktig, da? Skal ikke jeg få lov å si noe, skal ikke jeg få delta?	...skulle ikke jeg være like viktig, da?

Steg 3 Fortolkning

Jeg fortsatte det videre arbeidet med notatene og kodingene jeg hadde gjort av det transkriberte, og skrev ned dette som temaer. Jeg sammenstilte meningsutsagn mot tolkning av informantenes mening (Smith et al., 2009, s. 91). Den hermeneutiske sirkelen gjorde seg gjeldende her, gjennom at jeg både delte opp det store originalmaterialet i enkeltelementer, og ved at jeg forsøkte å skape en helhet igjen, slik Smith, Larkin og Flowers beskrev det (Smith et al., 2009, s. 91). Etter at jeg spesifiserte de ulike temaene, oppstod det et nytt nivå av helhet, hvor også min tolkning ble sentral. Når temaene ble tydeliggjort ble også datamaterialet ryddigere. Jeg noterte meg også ideer til teori, samt mulige sammenhenger

Steg 4 Mønstre og forbindelser

Her systematiserte jeg det jeg jobbet med i steg 3, og forsøkte å se sammenhenger mellom temaene. Jeg frigjorde meg fra rekkefølgen temaene hadde kommet opp i, og var mer opptatt av hvilke temaer som reagerte sammen, og om det kunne være en potensiell sammenheng (Smith et al., 2009, s. 92). Det var meningsfortetningene av informantens ord, jeg lette etter her også. Jeg fulgte anbefalingen til Smith, Larkin og Flowers om å stille temaer og kategorier mot hverandre, men i stedet for å skrive det ut på papir, og legge det på gulvet, hadde jeg flere skjermbilder oppe samtidig – slik at temaer og kategorier kunne sammenstilles på den måten (Smith et al., 2009, s. 96). Temaene som smeltet sammen, ble navnsatt som egne kategorier. De temaene som ikke passet inn i kategoriene la jeg foreløpig til side, jamfør at den hermeneutiske sirkelen alltid er uferdig. Noen av temaene som jeg ikke syntes passet naturlig inn, fant jeg senere ut at kunne passe inn når strukturen i funnene endret seg (Smith et al., 2009, s. 35).

Steg 5 Ideografisk fremstilling

Jeg hadde nå gjennomgått 4 steg med én og samme transkripsjon. Jeg gjennomgikk deretter de samme stegene som ovenfor, men med neste transkripsjon (Smith et al., 2009, s. 100). Dette var den ideografiske prosessen, fordi det var informantens egen livsverden, som var i fokus (Smith et al., 2009, s. 29). Jeg la vekt på at hver transkripsjon ble analysert som

selvstendige enheter, uten at jeg hadde med meg tidligere informanters tekst inn i lesingen av neste. Dog var dette ikke mulig fullt ut, fordi den hermeneutiske sirkelen er en kontinuerlig utvidende prosess, og forhåndskunnskap uunngåelig var med meg (Krogh, 2014, s. 56; Snævarr, 2017, s. 185). Jeg var likevel bevisst på at neste intervju var basert på en unik kontekstuell samskaping mellom meg som intervjuer og førstegangsfaren. IPA sin grundige analysemetode bidro til at jeg kunne være konsentrert om hvert enkelt analyseelement.

Steg 6 Temaer til sammenstilling og analyse

Da alle transkripsjonene var gjennomanalysert, sammenstilte jeg temaene fra hver av informantene, og så om det var sammenhenger mellom dem (Smith et al., 2009, s. 101). Dette var den kreative prosessen hvor jeg reorganiserte noen av temaene. Dette stadiet innebar at jeg gikk fra et helhetlig fokus, til det dypere og mer spesifikke igjen. Jeg laget en tabell over hovedtemaer og undertemaer, som jeg syntes virket felles for informantene. Disse temaene tolket jeg i lys av teorien jeg har presentert tidligere i studien. Stegene i denne prosessen ble i noen grad påvirket av at nye ideer dukket opp underveis. Smith, Larkin og Flowers er opptatt av at IPA som analysemetode er en kreativ tilnærming, hvor rekkefølgen på trinnene kan variere (Smith et al., 2009, s. 81). For min del jobbet jeg fram og tilbake i stadiene for å hente fram poeng eller uttalelser, hvor nye kategorier og koblinger dukket opp. Eksempelvis gikk jeg tilbake til transkripsjonen for å se nærmere på utsagn som var relevante for mønstre og forbindelser jeg så i fase 4. Jeg gjennomgikk også temaene, som jeg tidligere hadde lagt bort. Noen av disse passet nå inn i de nye kategoriene. Det materialet jeg får i min studie, er gitt meg i fortrolighet av informantene. Nedenfor beskriver jeg de forskningsetiske overveielser som ble gjennomført ved denne studien.

3.5 Forskningsetikk

Ettersom dette er en studie av andre menneskers private historier, har jeg gjort viktige etiske overveielser. Jeg har meldt studien til Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste, som er et krav ved studier, hvor personopplysninger behandles. NSD sitt svar på denne studien er vedlagt (se vedlegg 4). NSD vurderer om personvernet er ivaretatt, med hensyn til oppbevaring av opplysninger om de som deltar, samt ivaretagelse av informantens

rettigheter. Jeg var bevisst på at min kontakt med informantene var sensitiv og respektfull. Jeg har vært bevisst på å gi god informasjon til informantene, slik at informantenes deltakelse ble gjort på bakgrunn av et informert samtykke (NESH, 2019). Informantene ble orientert skriftlig og muntlig om studiens tema og siktemål. I kvalitative studier er det en utfordring å gi tilstrekkelig informasjon til informantene på forhånd, fordi for mye informasjon kan påvirke informantenes atferd (Thagaard, 2018, s. 23). Det er likevel viktig at informantene er godt orientert om studiens tema, og hvordan intervjuet skal benyttes i studien.

Informantene ble orientert om at deltakelsen var frivillig, og at de når som helst kunne trekke seg fra studien uten konsekvenser. Selv om informasjon og samtykke er gitt, kan intervjuet oppleves og utvikle seg annerledes enn informantene så for seg ved samtykketidspunktet. Muligheten for å trekke seg uten konsekvenser, er derfor viktig. Som forsker har jeg forsøkt å være sensitiv på spørsmål og temaer, og på hvordan informantene responderte gjennom intervjuet.

Den informasjonen som informantene gav under intervjuet, ble gitt meg i fortrolighet. Gjennom hele studien har det derfor vært viktig at mine informanters anonymitet har blitt ivaretatt. En viktig del av å ivareta personanonymiteten, har vært å behandle lydopptak samt det transkriberte materialet på en forsvarlig måte – kryptert og passordbeskyttet. Jeg har vært bevisst på at det som kommer frem i studien, ikke skal kunne gjenkjennes av andre enn informantene selv. Dette har blitt ivaretatt ved at jeg skreiv om navnene, samt at jeg ikke benyttet sitater som av andre kan knytte informantene til teksten (Thagaard, 2018, s. 24). Nedenfor vil det gjøres en vurdering av studiens validitet, reliabilitet og generaliserbarhet.

3.6 Studiens validitet, reliabilitet og generaliserbarhet

Forskningskvaliteten i kvalitative studier måles på den helhetlige gjennomføringen og presentasjonen, samt dens etterrettelighet og transparens (Thagaard, 2018, s. 200).

Nedenfor vurderer jeg denne studien i forhold til validitet, reliabilitet og generaliserbarhet.

3.6.1 Validitet

Studiens validitet hviler på flere forhold, hvor blant annet den helhetlige gjennomføring av studien, er viktig. Jeg har forsøkt å være transparent gjennom studien, og vært bevisst på å være etterrettelig (Johannessen et al., 2015, s. 277). Det har vært benyttet Interpretative Phenomenological Analysis, som er en forskningsmessig anerkjent kvalitativ metodisk mal (Smith et al., 2009). Jeg gjennomførte kvalitative intervjuer gjennom å samtale med informantene, som jeg etterpå transkriberte. Mishler fremhever at «Forskjellige transkripsjoner er konstruksjoner av forskjellige verdener som hver for seg er utformet for å passe inn i vår egen teoretiske antagelse..» (gjengitt fra Kvale og Brinkmann, 2015, s. 212). Uansett hvor nøyaktig jeg forsøker å gjøre transkripsjonen, vil den ikke kunne betraktes som objektiv. Forskjellige måter å transkribere på er gyldige, men måten jeg transkriberte på, gjorde analysen mulig, fordi jeg la til rette for at menings- og opplevelseserfaringer ble formidlet gjennom teksten. Datamaterialet svarte på problemstillingen og forskningsspørsmålene i denne studien.

3.6.2 Reliabilitet

I den positivistiske tradisjonen søkte man objektive sannheter, og dermed var også hvilken forsker som gjennomførte forskningen likegyldig – alle skulle kunne komme fram til samme resultat, hvis studien var gjort riktig (Thagaard, 2018, s. 188). Kvalitative studier er imidlertid erfaringsnære, i betydningen at kontakten mellom informant og forsker er tett (Thagaard, 2018, s. 188). Jeg har i denne studien foretatt et valg av hvilken teori jeg mener er relevant, samt at studien preges av de valgene og vurderingene jeg gjorde underveis. Andre teorivalg, og andre vurderinger, ville preget studien i en annen retning. Både det at humanvitenskapen har et interaksjonistisk perspektiv, og at kvalitative studier gir anledning til de individuelle historiene, gir reliabilitet en annen betydning (Thagaard, 2018, s. 188). Beskrivelsen av fremgangsmåten, samt gjennomsiktighet gjennom hele forskningsprosessen står derfor mer sentralt, mener Thagaard. Denne studien har derfor tatt sikte på å være transparent gjennom forskningsprosessen.

3.6.3 Generaliserbarhet

I motsetning til positivismen kan man betrakte humanistisk forskning som studier av unike enkeltindivider, selv om deler av psykologifeltet har søkt universelle atferdslover (Thagaard, 2018, s. 289). Thagaard mener kravet til generaliserbarhet innebærer en antakelse om at vitenskapelig forskning alltid må være universell. Fenomenologiske studier kan i stedet bidra til en variasjonsbredde innenfor et tema eller fenomen (Thomassen, 2006, s. 171). IPA sitt ideografiske perspektiv søker meningshistorier innenfor enkeltindividers kontekster (Smith et al., 2009, s. 49). Siktemålet med denne studien av førstegangsfedre har likevel vært at den har interesse også utenfor informantenes livsverdener. Funnene på bakgrunn av studiets fem intervjuer kan samlet være egnet til å si noe om en viss samfunnstendens i forhold til problemstillingen, fordi det er utarbeidet viktige felles kriterier i utvelgelsen av informanter. Smith, Larkin og Flowers antyder en «teoretisk overførbarhet», hvis forskeren viser transparens, og at den kompetente leseren trekker veksler på egen personlig og profesjonell erfaring, i liknende saker (Smith et al., 2009, s. 51). Nedenfor presenteres funnene i denne studien.

4 Funn

Hvilke erfaringer har førstegangsfaren hatt under foreldrepermisjonstiden? Funnene som presenteres nedenfor er en meningsfortetning, en forkorting av alt informantene snakket om i intervjuet (Johannessen et al., 2016, s. 171). Prosessen i dette arbeidet, ble gjort rede for ovenfor. Forskningsspørsmålene var:

- Hvordan har førstegangsfaren opplevd seg viktig i foreldrepermisjonstiden?
- Hvordan har førstegangsfaren blitt møtt av omgivelsene i foreldrepermisjonstiden?
- Hvordan har foreldrepermisjonstiden påvirket førstegangsfarens relasjon til sin partner?

Relatert til disse forskningsspørsmålene, har denne fortetningen, gitt tre hovedfunn, med hver, tre underfunn, slik;

Hovedfunn: Familien er viktigst nå

Underfunn: Endring i ansvarsfølelse og prioriteringer, en følelse av likeverdighet, og fedre har en unik rolle

Hovedfunn: Samspeillet med omgivelsene

Underfunn: Delte tilbakemeldinger fra arbeidsplassen og storsamfunnet, møtene med helsestasjonen, viktige andre

Hovedfunn: Partnerbevegelsen

Underfunn: Krevende overgang, tettere «prosjektpartnere», utvidelsen

Nedenfor presenterer jeg informantene med de fiktive navnene; Jonas, Trygve, Sigvart, Terje og Rikard

4.1 Familien er viktigst nå

Funnene i denne delen relaterer seg til forskningsspørsmålet: Hvordan har førstegangsfaren opplevd seg viktig i foreldrepermisjonstiden? Av intervjuene oppga samtlige av fedrene å

føle seg viktig i permisjonstiden. Informantene fortalte om at de involvert i stor grad, og med høy grad av deltakelse i den nye tilværelsen som omsorgsperson.

4.1.1 Endring i ansvarsfølelse og prioriteringer

«Familien er viktigst nå, og jeg har lyst til å være hjemme så mye jeg kan, og har satt nesten alt til side for familien» (Trygve).

Informantene snakket mye om ansvarsfølelsen de opplevde med å bli far. Fedrene oppga at de opplevde å ha et ansvar for barnet og partneren før fødsel, men i særlig stor grad etter fødsel. Fedrene hadde forskjellige innfallsvinkler til ulike type ansvar knyttet til det å få et barn, som ansvar for å forberede seg eller frykt for manglende informasjon i forkant av permisjonstiden. Ansvaret åpenbarte seg blant annet gjennom forberedelsene de gjorde i tiden før fødsel, samt deltakelsen timene med helsestasjonen etter fødsel. Samtlige informanter beskrev at de hadde hatt stor grad av deltakelse på møtene både hos jordmor og på helsestasjonen, fordi de snart skulle inn i en ny tilværelse. Flere av fedrene fortalte at de skrev ned spørsmål, som partneren kunne ta med til møtet med helsestasjonen, dersom de selv ikke kunne være med. De var imidlertid forskjellige opplevelser av hvor godt informasjonen fra helsestasjonen forberedte de på farsrollen. Mens noen opplevde at de var forberedt, oppga andre at de ikke ble tilstrekkelig forberedt. Møtene på helsestasjonen ga de en anledning til å snakke om ulike problemstillinger på forhånd. Alle informantene hadde dessuten fulgt med på apper, om barnets utvikling. To av fedrene fortalte at samtalene med kona, var viktig inn i den nye tilværelsen. Sigvart beskrev hvilken betydning det har hatt at han og kona prater mye: «Jeg tror vi var ganske godt forberedt. Vi har lange dype samtaler med hverandre, om forventninger, hva vi tror vi kommer til å trenge, og så videre».

Alle fedrene var til stede ved fødselen, og de snakket om hvilke ønsker de hadde for sin rolle. Sigvart beskrev tilstedeværelsen ved at han fikk være med «hele veien» under fødselen, men også det å få være med å vaske babyen, og å ta det opp på brystet. Flere av fedrene uttrykket at de kjente på en frykt for ansvaret de nå hadde. Frykten var koblet til usikkerheten rundt hvordan de skulle beskytte barnet. Sigvart sa det slik: «både skummelt og helt herlig, men så lenge du har omsorgen i bunn, så skal det godt gjøres å trække

ordentlig galt. Men frykten er jo der, den er jo det». Sigvart snakket også om frykten for å gjøre de gale tingene, og at det er viktig for ham å gi barnet en god start i livet. Han beskrev at han tidvis var usikker på om han aktiviserte barnet nok, om TV-en stod for mye på, om han var ute nok, og om han gikk nok turer. To andre fedre snakket også om ansvaret de følte, og at de hadde en frykt knyttet til å ikke gjøre de riktige tingene, og bekymring for barnets helse.

Alle fedrene snakket på forskjellig vis at de prioriterte den nye situasjonen, som far. Rikard og Jonas valgte å ha hjemmekontor, slik at de kunne ha hyppig kontakt med barnet. Trygve og Sigvart beskrev at de har satt alt annet til side og prioriterer familielivet, fremfor både unødvendig arbeid og sosialt liv utenfor huset. De nevnte funnene indikerer dermed at fedrene opplevde seg som viktig i permisjonstiden. De følte et stort ansvar, og prioriterte familielivet og rollen som omsorgsperson.

4.1.2 En følelse av likeverdighet

«Her i huset har vi alltid vært likeverdige foreldre»

Dette var Sigvarts ord, og er en oppsummering av fedrenes fortellinger om hvordan mannen og kona betrakter hverandre. Alle informantene beskriver at de er likeverdige med sin partner, selv om de også beskrev at det er en forskjell knyttet til mors spesielle, biologiske funksjon den første tiden. De fleste informantene hevdet at det er naturlig at mor har permisjon den første tiden med barnet, men at det ellers er begges oppgave å gi omsorg til barnet. Rikard og Terje hadde barn som ble matet med flaske, og begge fedrene bidro til mye av matingen, også i mammapermisjonstiden. I forhold til ammeteknikk hevdet Rikard at han i perioder var behjelpelig med å få dette til, fordi han hadde fått med seg denne informasjonen fra et ammekurs de hadde deltatt på. Fedrene beskrev også at de opplevde seg viktige ovenfor kona. Flere av informantene snakket om at de var viktige som støtte til kona, i den første tiden etter fødsel. Trygve uttrykte det slik: «Jeg tror ikke kona hadde klart det så godt uten meg». Han forklarte dette med at han hadde vært støttende med kona, gjennom både graviditeten, og den første tiden etter fødsel. Av intervjuene fremkommer det

tydelig at fedrene opplevde seg likeverdig med sin partner, og de opplevde seg som viktig omsorgsperson til barnet, men også som støtte til mor.

4.1.3 Fedre har en unik rolle

«Jeg følte meg veldig viktig, og jeg kan veldig mye om tilknytningsteori. Jeg sang mye for henne, ikke sant – bar henne mye rundt, og de møtene der tenker jeg på som viktig for barnet, da» (Rikard). Et tydelig funn fra intervjuene, var fedrenes opplevelse av egen betydning for barnet, og at de opplevde seg viktige i sin direktekontakt med barnet. Tre av fedrene beskrev at de følte seg som «skapt» eller «laget» for å være far. I sin kontakt med barnet beskrev de hvordan de hadde en viktig rolle i forhold til barnets tilknytning. Sigvarts uttalelse skildrer fedrenes opptatthet av viktigheten av tilknytning. Han beskriver det slik:

Det er viktig både fra barnets side, men også fra begge foreldrenes side å få til den tilknytningen. Å skape en trygghet, og en god trygg base før barnet skal ut i barnehagen. Det er selvfølgelig sunt å være i barnehage og treffe andre mennesker også, men den tiden man får med ungene sine blir plutselig veldig liten. Og, uten den basen i bunn, så mister vi noe. Jeg mener det er viktig at også jeg får alenetid med barnet – og skape den tilknytningen uten at mor er buffer.

Fedrene uttrykker at de kjenner på et selvstendig ansvar med å gi barnet viktige byggesteiner i den tidlige barnefasen. Tre av fedrene mente at tilknytningen de bidrar med, styrker barnets sosiale evner. To av informantene mente også at det var de som kunne mest om tilknytning. Deres kunnskap var et viktig, selvstendig bidrag i permisjonstiden.

Også i forhold til utvikling, var fedrene tydelige på at de har en viktig funksjon. Det de trekker frem er at forskjelligheten mellom mor og far, er gunstig i seg selv. Det de snakket om at barnet på denne måten stimuleres, i sin utvikling, og at far har sin egen, viktige rolle i dette. Terje fortalte imidlertid at han hadde dårlig samvittighet for at han av og til satte barnet i lekegrinda, da han ble sliten. Terje beskrev også at han opplever et større bånd til barnet, etter hvert som det blir større, og at han kan være mer aktiv med barnet. Han sa det slik: «Det er jo et litt annet forhold mellom mor og barn – sikkert litt biologisk. Vi fedrene krever kanskje litt mer respons?»

Informantene beskrev seg som både omsorgsfulle, og som gode lekekamerater. Av intervjuene fremkommer det tydelig at fedrene har opplevd seg viktige i permisjonstiden, fordi de bidrar til barnets behov for god tilknytning og utvikling, og at de føler at de har en unik rolle i forhold til barnet.

4.2. Samspillet med omgivelsene

«Kan man ikke bare være åpen for at vi kan gjøre det bedre, liksom» (Sigvart). Funnene i dette avsnittet, relaterer seg til forskningsspørsmålet: Hvordan har førstegangsfedrene blitt møtt av omgivelsene i foreldrepermisjonstiden? I forhold til møtet med omgivelsene, konsentrerte svarene fra informantene seg rundt responsen på arbeidsplassen og fra storsamfunnet rundt dem. Videre var møtet med helsestasjonen sentralt, samt hva eller hvem som hadde hatt betydning for dem, inn i rollen som far. Underpunktene i dette avsnittet, er derfor; *tilbakemeldingene fra arbeidsplassen og storsamfunnet, møtene med helsestasjonen, og viktige andre*

4.2.1 Delte tilbakemeldinger fra arbeidsplassen og storsamfunnet

Alle informantene fortalte om at responsen fra omgivelsene stort sett har vært positiv. Likevel hadde de på ulikt vis, opplevd motstand på sin prioritering knyttet til sin deltakelse i permisjonstiden, samt prioriteringene de gjorde. Sigvart kjente på avstanden mellom sin egen vurdering av å være far, og møtet med eldre mannlige kollegaer. Disse kollegaene mente han viet familien for mye tid, og var altfor mye borte fra jobben som følge av den lange permisjonstiden. Han tolket kritikken på sin lange permisjon som et resultat av dårlig samvittighet for at de selv ikke hadde vært mer til stede. At tilbakemeldingene var todelte, beskrev han slik:

Fra de godt voksne damene, og de yngre mennene og de yngre damene – der var det veldig mye støtte. Jeg får inntrykk av at det er de som ikke hadde så god tid før, når de fikk barn, som kanskje er mest grinete på det. Altså, min foreldregenerasjon, pluss minus noen år.

Sigvart beskriver opplevelse av misnøye fra de eldre mennene på jobben, som gav uttrykk for at Sigvart var mye borte fra jobben, og han forstod dette som at de mente han prioriterte feil. Til dette resonerte Sigvart slik:

Jeg tror de egentlig tenker at det hadde vært fint om de hadde vært mer hjemme. Men de fikk det jo ikke – og nå er det for seint, for disse godt voksne mannfolka. Jeg tror vi står ovenfor et skille nå. Det var en skvis, men jeg tror at jeg har kjent mindre på den enn andre, fordi jeg har en sjef som er veldig opptatt av de samme tinga som jeg er.

Sigvart fortalte at han synes fedres økte deltakelse den første tiden med barnet er viktig, og at dagens ordning representerer en positiv endring fra den tiden hvor barselsoppgavene ble ansett for å være en kvinneoppgave. Støtten fra sjefen, uttrykket han imidlertid, som viktig. To andre informanter opplevd at sjefen til stadighet gjentok hvor lite han selv var hjemme i tiden etter fødselen. Trygve fortalte at sjefen, gjentatte ganger, fortalte hvor lite han var borte fra jobben da han ble far. Trygve fortalte også at det var forventning til at han skulle jobbe samtidig som han hadde pappaperm. Han fortalte samtidig at sjefene hans var litt eldre, og at han trodde dette kunne forklare måten sjefen møtte ham på i permisjonstemaet. Terje erfarte at en annen kollega måtte argumentere for å være hjemme i pappaperm ovenfor sjefen deres, og at han derfor var ekstra tydelig ovenfor sjefen om at han skulle ha full pappaperm. Terje beskriver imidlertid at miljøet på arbeidsplassen ellers, består av andre unge menn med barn, som ikke syntes det er noe rart ved å være hjemme med full pappapermisjon.

Jonas opplevde også at folk i nærmiljøet brydde seg om hvordan han prioriterte - og sa; «hvorfors må jeg begrunne valgene mine? Jeg gidder ikke å leve livet mitt som alle andre - jeg vil bare gjøre det beste for familien vår, liksom». Han fortalte at folk han pratet med i nærmiljøet mente han burde følge visse mønstre, men at han ikke brydde seg om disse normene som omgivelsene kom med. En av forventningene han snakket om, var at barnet hans burde begynne i barnehage og ikke bare være hjemme. Jonas begrunnet valget sitt, med at han har økonomisk mulighet for å være hjemme med barnet, og at de drar i åpen barnehage, når de føler for det. Rikard har ikke hatt noen negative erfaringer fra kollegaer

eller sjef, men beskriver at han ble provosert av en app som guidet foreldrene gjennom graviditeten, og hvor alle utviklingsstadiene ble beskrevet fortløpende. Sent i graviditeten stod det at morens belastning var så stor nå, at mannen må overta kvinnens oppgaver, «som matlaging og vasking». Rikard fortalte at dette provoserte ham, fordi det er han som både vasker og lager mest mat i huset.

Av intervjuene fremkom det at førstegangsfedrene opplever stort sett å bli møtt med forståelse fra omgivelsene for sine prioriteringer, men de har også kjent på ulike holdninger til valg de har gjort, som omsorgspersoner.

4.2.2 Møtene med helsestasjonen

Alle informantene fortalte at de, for det meste, har hatt positive erfaringer med sitt møte med helsestasjonen. Trygve, Terje og Jonas har utelukkende hatt positive opplevelser med helsestasjonen, og sa at de har opplevd seg som fullverdige foreldre i disse møtene. De beskriver at de både har vært fornøyd med ansattes måte å ta de imot på, men også at de har opplevd seg som viktige som fedre og omsorgspersoner. Sigvart og Rikard har stort sett hatt positive opplevelser i møtene med helsestasjonen, men med ett unntak, da det var en vikar som møtte dem. Sigvart beskrev sitt møte med helsestasjonen slik:

Veldig sånn todelt, den faste kontakten vår, var veldig bra, veldig opptatt av den helhetlige familien, altså barnet, mor og far. Men så fikk vi en vikar – da opplevde jeg å være statist. Da jeg var der sammen med kona, pratet hun kun med kona mi, og praten var lett og likeverdig. Men, da jeg kom dit alene i pappapermen, følte jeg meg som et barn, og fikk strenge beskjeder om hva jeg måtte gjøre, og hvordan jeg måtte gjøre det. Hadde jeg ikke hatt den fine basen som jeg har med kona, så hadde nok det opplevdes vondere.

Sigvart fortalte at dette møtet utfordret selvtilliten hans som far, og beskrev det at det gode forholdet til kona var avgjørende viktig, etter denne opplevelsen. Samtidig understreket Sigvart selv, at dette også at denne opplevelsen kunne være hans tolkning: «dette blir veldig spekulativt, det er ikke sikkert det er en sannhet i det hele tatt – så vidt jeg vet er det ikke sikkert hun var streng engang, bare noe jeg opplevde». Sigvart fortalte også at det i

innkallingen til helsestasjonen stod «mor med følge», som ovenfra og ned. Han fortalte at han syntes dette var en unødvendig formulering, og at dette bidro til at han ikke kjente seg så viktig på helsestasjonen.

Rikard beskriver også at han opplevde seg viktig i møtet med den faste kontakten på helsestasjonen, men i møtet med en vikar var det annerledes. Han beskrev vikaren som mer brå, og belærende mot ham, og at han opplevde seg som mindre viktig i de timene. I starten ble han ikke involvert i samtalen mellom kona og vikaren. Rikard beskrev dette som en vanskelig opplevelse, men fordi han var veldig aktiv og spurte mye, fikk han likevel innpass i samtalen. Fra intervjuene fremkommer det at møtet med helsestasjonen har vært veldig positivt for førstegangsfedrene. De har opplevd seg inkludert og viktige. Kun unntaksvis har de opplevd å ikke være fullverdig omsorgsperson, i møtet med en ansatt på helsestasjonen.

4.2.3 Viktige andre

Alle informantene hadde klare beskrivelser av hvem som har hatt størst betydning for dem som far. For fire av informantene var det sin egen far. For en informant var det moren som hadde hatt størst betydning for forbildet til foreldrerollen. Også besteforeldre ble beskrevet som viktige rollemodeller, og at måten disse rollemodellene hadde løst sin tilstedeværelse på var noe de ønsket å videreføre. Trygve fortalte at faren hans hadde jobbet, og moren var hjemme med barna. Han beskrev imidlertid at de var mange søsken, og at dette hadde lært ham at alle måtte hjelpe til, med både praktiske oppgaver og med å passe sine yngre søsken. Han trakk også frem at måten hans eldre søsken har vært foreldre på har vært lærerikt for han selv. Terje fortalte også at søsknene til han og kona, fikk barn før dem, og at han hadde lært mye av å se på hvordan de løste foreldrerollen. Han snakket om at han, gjennom å se på andre, lærte hva han ville ta med seg, og hva han ville gjøre annerledes, da han selv ble far.

Han beskrev det slik:

Hvis jeg hadde gått inn i det, uten å ha hatt noen venner med barn, så tror jeg nok jeg hadde vært mindre trygg – i forhold til hvordan jeg hadde håndtert rollen som far, da. Faren min bytta ikke en bleie på oss – det er jo ikke akkurat aktuelt, nå for tiden. Jeg skal være der og støtte barnet mitt gjennom hele livet.

Ettersom faren hans hadde vært lite til stedet for ham i barndommen, fortalte Terje at moren har vært det store forbildet, og at hun har vært veldig støttende og god.

Sigvart fortalte at hans egne foreldre, er de klare forbildene, og beskriver foreldrene som nærmest perfekte. Han beskrev også to av besteforeldrene, som veldig «hands on», Han sa eksplisitt at måten foreldrene hadde vært mot ham på, er noe han ønsker å videreføre, som far selv. Rikard fortalte at det var moren, som var hjemme da han var liten, men beskrev også faren som viktig: «Pappa er nok helt klart en stor rollemodell. Han har vært fantastisk i barndommen, og vært veldig tett på». Videre beskriver Rikard at også besteforeldrene hans har fulgt opp barnebarna sine tett. Fra intervjuene fremkom det at førstegangsfedrene har klare opplevelser av hvem som er rollemodell for sin egen måte å være far på. De har ikke selv hatt en hjemmевærende far, eller opplevd at faren tok foreldrepermisjon da de selv var små.

4.3 Partnerbevegelse

Funnene jeg presenterer her, relateres til forskningsspørsmålet; Hvordan har foreldrepermisjonstiden påvirket førstegangsfarens relasjon til sin partner? På spørsmål om parforholdet, ble svarene sentrert rundt den krevende overgangen, hvordan de samarbeider som småbarnsforeldre, samt hvordan de opplevde parforholdet i dag, som utvidet fra før fødselen. Underpunktene nedenfor har jeg derfor kalt; *Krevende overgang, tettere samarbeidspartnere og utvidelsen*. Noen av uttalelsene vedrørende partnerbevegelsene kan kobles direkte til profilen gjennom funnkapitlet generelt. Derfor er de fiktive navnene i dette kapitlet erstattet med «informanter» grunnet anonymitetshensyn.

4.3.1 Krevende overgang

Alle fedrene beskrev at barseltiden har vært krevende, og flere av informantene sa at det ikke går an å forberede seg på en så stor endring, men at det må oppleves for å forstå det fullt og helt. En av informantene forteller det slik: «Jeg tror ikke man kan være forberedt på hvor slitsomt det er: «Det er jo perioder hvor jeg har stilt spørsmålstegn til - hvorfor fikk jeg

barn, på en måte, sånn, dette er jo bare slit». Han fortalte at småbarnsperioden, til tider kunne være litt overveldende for ham. En annen informant fortalte også om utfordringene han opplevde den første tiden etter fødselen, var koblet til manglende søvn, og at han og kona kun sov et par timer om natten, den første tiden. Han beskriver tilværelsen som «snudd opp ned». Dette med søvn nevnes av alle de andre fedrene, som en av årsakene til at forholdet til partneren har vært satt på prøve. En tredje informant, beskriver det slik;

Vi sover jo selvfølgelig mye mindre nå, og sånn sett har vi kortere lunte. Masse diskusjoner og masse uenigheter. Vi har av og til vært enige om å være uenig. For eksempel - på morgenen, er det jo ingen som har lyst til å stå opp - så vi opplever kanskje hverandre som mindre rause, uten at vi egentlig er det.

Han beskriver at den nye situasjonen gjør at de må leve litt annerledes, og at han og kona ikke kan sitte oppe sent på kvelden, slik de gjorde tidligere. Trygve beskriver det som at livet er snudd helt opp ned, som følge av endringene etter at de fikk barn. Fra intervjuene fremkommer det at førstegangsfedrene beskriver overgangen til å bli far som krevende. De beskriver en tilværelse med lite søvn, og økt konflikthetsfrekvens med partneren.

4.3.2 Tettere «prosjektpartnere»

«Vi er mye mer avhengig av hverandre nå. Det er kanskje sånn det er å få barn, at man blir mer prosjektpartnere?».

Flere av fedrene beskriver det nye familielivet, som et prosjektfelleskap. Det som flere av informantene snakker om er hvordan de samarbeider med kona, i forhold til alle oppgavene. Fire av informantene beskriver hvordan de overlapper og utfyller hverandre. Noe av det de beskriver, er at partnerne har ulik kompetanse, og har ulike måter å være på ovenfor barnet. Samarbeidsområdene de beskriver, er:

Bytter på å sove

Alle informantene beskriver at de har opplevd mangel på søvn, og at de hjelper hverandre ved å bytte på å sove sammen med barnet, eller at de lar den andre få sove på dagen. En av informantene sa det slik:

Da jeg kom hjem fra jobb, var det ungen i armene mine, og hun gikk rett inn på soverommet, for å sove. I helgene fikk hun ekstra tid til å sove ut om morgenen, og så byttet vi, da hun stod opp

Dette med søvn kom opp også i forhold til hvordan de organiserte nettene. Fire av fedrene beskrev at i lange perioder sov alene på rommet med barnet, slik at moren kunne sove hele natten, og være uthvilt til dagen etter.

Barnekontakt

To av informantene hadde barn som ble matet med flaske, og at de derfor matet barnet mye i perioder av permisjonstiden. En informant hadde kunnskap om hvordan barnet burde ligge, sånn at mor og barn fikk til en god ammestilling. En annen informant beskrev at det er lettere for ham å legge barnet. Han bruker 15 minutter på å få barnet til å sove, mens kona kan bruke halvannen time. Derfor er det ofte han som legger barnet om kvelden. De fleste fedrene fortalte at det var de som var på helsestasjonen, da barnet skulle få vaksine. En av informantene sa det slik: «Det ville ikke kona – det skjærer vel litt ekstra i et mammahjerte enn pappahjerte, å høre dem skrike på den måten». Selv om fire av informantene beskriver en likedeling av oppgavene, var en av informantene usikker på om fordelingen alltid har vært helt rettferdig. Han sa: «jeg tenker at jeg kunne vært litt mer behjelpelig under mammapermen. Eh, og det skal jeg ta selvkritikk på. Fordi, hun har jo vært mye mer behjelpelig med meg, når jeg har vært i permisjon».

Trygghet.

Det er noe behagelig med å være to – ha støttespillere. Du krisemaksimerer veldig mye oppi hodet ditt – alt som kan galt, gjør jeg det riktig - og hele den pakka der, og da er det deilig å ha noen å spille på.

Flere av informantene snakket om at de var til støtte for hverandre emosjonelt, da den andre trengte støtte. Førstegangsfedrene beskriver endret samværsform med partneren, og at det er samarbeidet om oppgavene, som preger parforholdet deres.

4.3.3 Utvidelsen

«Det er en prøvelse for forholdet å få barn, jeg skjønner hvorfor mange skiller seg den første tiden etter fødsel».

Denne informanten snakket om hvor krevende denne permisjonstiden hadde vært for han og kona. Samtlige informanter beskriver at det har vært krevende å ta vare på kjæresteforholdet, etter at de ble foreldre. Alle beskriver at de ikke får nok søvn, og at dette preger måten de kommuniserer på. En av informantene fortalte at han og kona sov 2-3 timer hver natt, og at de ble så slitne at de ikke maktet å ta vare på hverandre. Til tross for disse store hverdagslige forandringene beskriver fire av informantene at de opplever å være tettere på partneren nå. En av informantene fortalte at det å få barn, har styrket dem som par. En annen informant beskriver at foreldreskapet gir et felles mål, og fungerer som et lim for forholdet. Samtidig snakket fire av informantene om at permisjonstiden bar preg av lite intimitet mellom ham og kona. En av informantene sa det slik: «Jeg synes vi har kommet godt ut av det. Jeg tror kanskje det kan bli litt enklere å få til romantikken etter hvert. Det er viktig det, å ikke miste det helt». Informantene snakker om at det har vært overveldende utfordringer, men at situasjonen nå har stabilisert seg – og at de ser positive sider ved utvidelsen av parforholdet. Selv om de beskrev at det «nye livet» preges av mye logistikk og organisering, sa en av fedrene:

Selv om mye har forandret seg, er det jo en kjærlighetserklæring at man har skapt noe sammen – og jeg blir jo veldig stolt når jeg ser hvor flink kona er. Vi har veldig mye gleder på andre måter nå – øyeblikk med barnet – når vi sitter på gulvet og er sammen alle tre. Vi ser mye kjærlighet i hverandre gjennom barnet, da.

Førstegangsfedrene beskriver at forholdet til partneren har endret seg, men at det å få et felles barn, har bragt paret tettere sammen.

5 Diskusjon

Nedenfor knyttes diskusjonen opp mot funnene og forskningsspørsmålene, for denne studien. Forskningsspørsmålene danner strukturen, som funnene sorters under, slik at det blir en tydelig kobling mellom forskningsspørsmål, funn og diskusjon.

Problemstillingen i denne studien er: Hvilke erfaringer har førstegangsfaren hatt under foreldrepermisjonstiden? Forskningsspørsmålene for studien er:

- Hvordan har førstegangsfaren opplevd seg som viktige i permisjonstiden?
- Hvordan har førstegangsfaren blitt møtt av omgivelsene i permisjonstiden?
- Hvordan har permisjonstiden påvirket førstegangsfarens relasjon til sin partner?

Nedenfor diskuterer jeg hvordan førstegangsfaren har opplevd seg som viktig i permisjonstiden.

5.1 Hvordan har førstegangsfaren opplevd seg som viktige i permisjonstiden?

Funnene relatert til fars opplevelse av å være viktig, ble presentert under hovedfunnet; *Familien er viktigst nå*, og med underfunnene; *Endring i ansvarsfølelse*, *En følelse av likeverdighet*, og *Fedre har en unik rolle*. Nedenfor diskuteres disse funnene opp mot teori og forskning, relatert til studiens første forskningsspørsmål.

5.1.1 Endring i ansvarsfølelse og prioritering

Alle fedrene var tydelige på at de prioriterte tid med familien, og at de på forskjellige måter formidlet hva som nå var viktig. Informanter snakket også om at de gjerne ville være med i møtene på helsestasjonen, fordi de informasjonen der de fikk der var viktig. Dette kan tolkes som at fedrene mente sin egen rolle var viktig, og at de hadde et selvstendig ansvar for å skaffe seg informasjon om permisjonstiden. Leira beskriver at fedrene i dag forventes å være omsorgspersoner (gjengitt fra Ellingsæter og Widerberg, 2012, s. 90). I en «forventning», kan det ligge et krav om at de «skal» stille opp som omsorgsperson, og at det forventes at de tar sin del av oppgavene med barnet. Av beskrivelsene om hvordan informanter prioriterer, synes det som at informantene beskriver et ansvar som går lenger, enn at de må ta «sin del» av oppgavene med å være forelder.

Flere av informantene snakket på forskjellige måter om spennet mellom det flotte, og det skumle ved å bli far. Forstått slik ligger ansvarsopplevelsen til fedrene innenfor dette spennet. Når noe er skummelt, kan det være fordi noe står på spill. En måte å forstå fedrenes ansvarsfølelse og tydelige prioriteringer på, er at de har en mening om hvordan foreldreoppgaven skal løses. Ifølge Mead, er mening et sosialt utviklingsprodukt (Mead 1934, s. 76). På denne måten kan ansvaret informantene gir uttrykk for, relateres til et meningsinnhold, som er sosialt skapt. Man kan forstå informantenes ansvar, ved måten de er involvert på, er motivert av sosialt skapt mening (Neumann, 2021, s. 35). Bateson skriver at hensikten man har, er motivasjon og sortering for menneskesinnet (Bateson, 1972, s. 438). Slik sett er intensjonen til fedrene, basert på den mening de har for det de gjør. Samtidig sier Terje at: «Min far bytta ikke bleier på oss. Det er jo ikke aktuelt i dag». Hvorfor kjenner informantene seg som viktige i dag, når barneomsorgen kunne betraktes som like viktig før? I følge Bruner handler vi intensjonelt, innenfor det som er kulturelt akseptert (Bruner, 1990, s. 80). På denne måten kan man forstå at alle informantene snakker om opplevelsen av å være viktige, fordi det er i samsvar med samtiden. Den mening, som ligger til grunn for informantenes prioriteringer, kan på denne måten forstås i lys av samtidskulturen (Burr, 2015, s. 142)

5.1.2 En følelse av likeverdighet

«Her i huset har vi alltid vært likeverdige». (Sigvart).

Informantene ga på forskjellige vis, inntrykk av at de opplevde seg som like viktige omsorgspersoner for barnet, som moren. De ga imidlertid uttrykk for at moren hadde en spesiell rolle i barseltiden, på grunn av morsmelken. Oftung skriver at fedrenes rolle, kan deles inn i tre skript; «tradisjonell far» i betydningen forsørgerfar, «hjelpetil-far», eller som «likestilt far» (gjengitt fra Ellingsæter og Widerberg, 2012, s. 310). Forstår man skriptet som en ferdig oppskrift, kunne man forventet at fedrene statisk reproducerer det ferdige skriptet, slik at det er lite utvikling i rolleutøvelsen. Motstykket til skriptet kan være å løsrive seg fra de ferdige løsningene, og at fedrene er selvreflektive i sin rolleutøvelse, og at de er aktive i utformingen av innholdet, slik Giddens skriver (Giddens, 1984, s. 28). Førstegangsfedrene i

denne studien gir inntrykk av å ha stor grad av refleksivitet, og fremstår slik sett, som genuint interessert i å gjøre det beste for barnet. Fedrenes aktive deltakelse kan på denne måten ses som aktørstyrt, og at de selv er drivende for utformingen av farsrollen. På den andre siden kan det være i samsvar med nåtidens skript, at det å være far i dag innebærer å være en aktiv og tilstedeværende omsorgsperson, og at det nye skriptet er å være aktiv i omsorgen fra starten av. Innenfor skriptforståelsen likner dette på «den likestilte faren». Likestilt er imidlertid ladet ord, som referer til en spenning mellom kjønnene. Sigvart beskrev ikke sin posisjon ovenfor partneren, som likestilt, men likeverdige. Ingen av de andre informantene ga inntrykk av at deres opplevelse av å være viktig, hadde en likestillingsmotivasjon. Snarere beskrev de at de hadde en omsorgsmotivasjon. Det kan også bety at de statlige tilretteleggingene, med blant annet ordningen med pappapermisjon, har bidratt til at far ser på seg selv som viktig omsorgsperson, slik Brandth og Kvande beskrev (Brandth og Kvande, 2003, s. 62). Brandth og Kvande beskriver at mannens maskulinitetsidentitet har endret seg gjennom at de har fått økte omsorgsoppgaver, men uten at han samtidig opplever et fall i sosial status (Brandth og Kvande, 2018). På denne måten kan man forstå at dagens fedre er friere i sin farsrolleutøvelse, enn tidligere, hvor det å være omsorgsperson kunne oppleves som en trussel mot mannsidentiteten.

Informantenes deltakelse i møtene med helseinstansene, kan være et uttrykk for at han prøver å finne sin egen rolle som omsorgsperson. En annen måte å forstå dette på, er at prosessen med å «finne stien», slik Halse beskriver, handler om å gå veien sammen som par, og at det å «gå veien sammen», har en verdi i seg selv. Sigvart beskrev hvordan han og kona pratet om den nye situasjonen som foreldre, slik: «vi har lange dype samtaler med hverandre, om forventninger, hva vi kommer til å trenge, også så videre».

Rikard snakket om at han, i tillegg til sin egen interesse for barnet, var med til helsestasjonen, «til støtte for mor» - og at dette var viktig for ham. Det å være stifinnere kan kreve ekstra av begge foreldrene, hvis rollemodellene mangler (Halse, 2006, s. 163). Samtidig er det grunn til å tro at informantene, fordi de er norske, har noen fellestrekk, som avviker fra fedre fra andre kulturelle miljøer. Dette fordi sosial omgang gir konstruksjoner av

måter å forstå sin rolle på (Berger og Luckmann 1966, s. 87). Når en norsk far er formet gjennom norske diskurser, er mye av handlingsrepertoaret gitt for ham, fordi han er utviklet i relasjon med omgivelsene sine (Mead 1934, s. 223). Hvor fri er egentlig far til å fylle farsrollen med eget innhold? I et sosialkonstruksjonistisk perspektiv, er fars identitet som omsorgsperson, utviklet i en kultur hvor fedre fremmes som viktige (Burr, 2015, s. 169). Innenfor denne konstruksjonen er fokuset på far som omsorgsperson, rettet mot barnet – og ikke mot relasjonen far-mor, hvor far har sin egen rolle ovenfor barnet (Lock og Strong, 2014, s. 408). Far-barn-relasjonen er slik sett, sitt eget subsystem (Watzlawick et al., 1967, s. 123).

5.1.3 Fedre har en unik rolle

Samtlige informanter beskrev at de opplevde seg viktige. Tre av fedrene beskrev, på forskjellige måter, som at de var «skapt» for farsrollen. I en sosialkonstruksjonistisk forståelse er farsrollen formet gjennom hvordan vi kommuniserer fram fedre som viktige, fordi det er dette som gir sannhets- og virkelighetsopplevelser i konteksten (Berger og Luckmann, 1966, s. 87). Terje beskriver av at han har et tettere bånd til barnet nå når barnet er større, og tre av informantene snakket på forskjellige måter om at tilknytningen til barnet er viktig. Sigvart sa at de hadde kort tid på seg for å gi barnet denne tilknytningen og tryggheten før barnehagestart, og at han hadde en viktig rolle som far i dette. Viktigheten av god tilknytning i barnets tidlige liv, fremheves av Bowlby (Bowlby, 1996, s. 147). På den ene siden snakket fedrene om viktigheten om sin egen kompetanse og evne til å gi barnet tilknytning. På den annen side kan man forstå informantene som at med dagens kunnskap om viktigheten av tilknytning, så krever dette mye av begge foreldrene. Slik tilknytningsteorien presenteres, er det viktig hvordan barnet møtes av de nære omsorgspersonene sine, og at det opplever tilstrekkelig nærhet og trygghet. Meares mente viktige grunnsteiner legges i den tidlige barnefasen, og at dette har betydning for barnets fungering senere i livet (Meares, 2000, s. 70). Kanskje det at fedrene i denne studien har opplevd seg viktige, er et uttrykk for at permisjonstiden krever mer av begge foreldrene, mer enn at far har «lært» å avlaste mor i omsorgsoppgavene? Sigvart pratet om at de eldre kollegaene burde være «åpne for å gjøre det bedre», med henvisning til at han mente barnets tette kontakt med begge foreldrene var fordelaktig, relatert til slik kontakt kun med

moren. Et slikt resonnement harmonerer med teorien om at barnet utvikler seg gjennom stimulering (Hertz, 2011, s. 93). Legger man Hertz teori til grunn, vil mer og forskjellig stimulering være til barnets beste. Slik sett er barnet tjent med at begge foreldrene bidrar. Når flere av fedrene beskriver at de både har bidratt til nærhet og stimuli for barnet, og at de føler at de har vært til støtte for mor, synes det som at fedrenes omsorgsoppgaver kommer *i tillegg til* morens omsorg, mer enn *i stedet for*. Flere av fedrene gir uttrykk for at ulikheten, som mor og far representerer, er noe som i seg selv er viktig i for barnet. Opplevelsen av å være viktig har imidlertid referanse til en standard, hvor motstykket er å oppleve seg uviktig. Utviklingen av et slikt standardmål kan altså på den ene siden ha en kulturell henvisning, men den kan også ha henvisning til forskning og kunnskap om hva som er viktig for barnets utvikling.

Informantene omtalte omsorgsrollen som naturlig på ulikt vis, og at de kjente seg «laget» for å være en «omsorgsfar». Videre omtalte de pappapermisjonstiden som en fin tid. Når fedrene opplever omsorgsrollen som naturlig, kan man se dette som et uttrykk for at de har vært delaktig fra fødselen av. Brandth og Kvande skriver at fedrene, gjennom statlig tilrettelegging, har fått mulighet for økt kompetanse som omsorgspersoner (Brandth og Kvande, 2003, s.64). Forstått på denne måten, kan faren ha en latent omsorgsevne, som kan komme frem gjennom tilrettelegging. Flere av informantene mente imidlertid at mor har klare biologiske oppgaver, i starten av permisjonstiden. Sett på denne måten kan ikke mor og far bytte roller, og kanskje er det kritisk viktig at mor med sin lukt, hjerterytme og morsmelk representerer en spesiell trygghet og næring for barnet? Førstegangsfedrene i denne studien beskriver at de opplever seg som viktige i sin kontakt med barnet, men at de også kan være viktige som hjelpere, når mor tar seg av barnet etter fødsel. I et slikt perspektiv, blir fars rolle redusert som «hulevokter» og tilrettelegger. Studien til Nilsson, om at fars deltakelse, tyder imidlertid på at far er viktig på flere måter, for at mor skal få til ammingen (Nilson et al., 2017). Fars oppgave som tilrettelegger, men også fars fysiske kontakt med barnet og barnemoren, trekkes frem som viktig, i denne studien. Fellesprosjektet mellom far og mor, står sentralt. Dette betyr at viktighetsinnholdet ikke trenger å være et konkurranseforhold mellom fars direkteomsorg til barnet, eller som tilrettelegger for mor-barn kontakten. Fedrene snakket om at de opplevde seg som viktige i

forbindelse med både tilknytning og stimuli sammen med barnet, og som støtte for mor. Rikard mente at det var han som hadde fått med seg mest om hvordan barnet skulle legges til brystet.

Av studiene til Nordahl, ser det ut til at far har en selvstendig betydning for barnets sosiale utvikling (Nordahl, 2014; Nordahl, 2016). Det kan være dette fedrene kjenner på, når de beskriver sin rolle som naturlige som omsorgspersoner for sin egen kontakt med barnet, slik Halse beskrev (Halse 2006, s. 43). Samtidig er det interessant å forstå fedres vilje til å være sentrale i omsorgen med barnet, i forhold til at det helsemessig er bra for dem selv (Philpott et al., 2022). Nedenfor diskuterer jeg hvordan førstegangsfaren ble møtt av omgivelsene i foreldrepermisjonstiden.

5.2 Hvordan har førstegangsfaren blitt møtt av omgivelsene i permisjonstiden?

Fedrenes møte med omgivelsene gir et variert bilde. De fleste møtene beskriver de som positive, men de har også møtt på motstand for sine prioriteringer. De er også tydelige på hva som har bidratt til sin egen farsrolle. I funnkapittelet var fars møte med omgivelsene, presentert under hovedfunnet: *Samsillet med omgivelsene*, og underfunnene presenterte jeg som: *Delte tilbakemeldinger fra arbeidsplassen og storsamfunnet*, *Møtet med helsestasjonen*, og *Viktige andre*. I denne delen settes funnene opp mot aktuell teori og forskning innenfor fedres rolle og samfunnsforventninger.

5.2.1 Delte tilbakemeldinger fra arbeidsplassen og storsamfunnet

Det er i dag en samfunnsforventning til at fedre er involvert som omsorgspersoner fra fødselen av (Ellingsæter og Widerberg, 2012, s. 90). Slik sett kunne man tenke seg at hele samfunnet unisont støtter mor og far i denne viktige og krevende oppgaven det er å fostre opp barnet i trygge og harmoniske omgivelser. Fedrene har flere eksempler på holdninger som ser ut til å bryte med tanken om at samfunnet forventer noe av far, og så er det er opp til far å levere, som omsorgspersoner. Store endringer i familiemønstrene og

rollebeskrivelser kan imidlertid polarisere meninger og holdninger, som har sin forankring fra forskjellige kulturelle tider. I punkt 2.3 belyste jeg hvordan språket, og måter å snakke på, former sannhets- og virkelighetsforståelsen gjennom interaksjon med individene i en gitt kultur eller en gitt kontekst (Neumann, 2021, s. 22). Fordi vår virkelighetsopplevelse er sosialt konstruert, kan motsetninger rundt hva som er en «riktig» eller «galt», være formende for identitetsopplevelsen som omsorgsperson (Burr, 2015, s. 143).

Førstegangsfarens integritet kan kjennes ekstra utsatt, da fødselen representerer starten på en stor strukturell endring, men også som overgangen til en tid med et overveldende stort ansvar. Selv om det er individuelle avvik fra en politisk eller kulturell hovedtendens blir spørsmålet likevel hvordan avvikene preger førstegangsfedrene

Storsamfunnet

Terjes beskriver at da han av og til satt barnet i lekegrinden opplevde seg som en dårlig far, uten at noen hadde uttrykket dette. Sigvart pratet også om dårlig samvittighet, og var usikker på om det han gjorde var bra nok. På den ene siden kan dette tolkes til at de referer til kunnskap om at barn trenger å stimuleres, slik Hertz argumenterer for (Hertz, 2011). På den andre siden har vurderingen av å være en god eller dårlig far, en henvisning til en standard som de ikke utdypet nærmere. Det er derfor interessant å diskutere om valideringene de gjorde av seg selv, har en diskursiv henvisning til samfunnsstemmen. En barnefar, som var hjemme med eget barn i 1950, ville hatt mindre grunn til å validere seg selv på denne måten, fordi samtidsdiskursen ikke «plasserte» far i en viktig omsorgsposisjon. Det var utenfor hans ansvarsområde. Man kan forstå dette som at fedre orienterer seg i forhold til dagens diskurser, om hva som er viktig (Lock og Strong, 2014, s. 221).

Utfordringen kan være at det ikke er klare normer for hvor mye stimulering som skal til. Foucault beskrev at vi tar diskursivene for gitt, som sannheter (Foucault, 2006, s. 221). Dette betyr at det er tillærte sannheter, uten at de kan forklares eksplisitt. Samtidig kan det være interessant å sette dette opp mot egenomsorgen foreldrene trenger, i en presset tid. Kan kvaliteten på samværet være like viktig som mengden samvær, og at en far som har fått en liten pause, kan ha større kvalitet på samværet med barnet etterpå? Er dette en vanlig problemstilling for foreldre som vil gjøre det beste for barnet, og som stresser moderne foreldre, eller er det å være selvkritisk et tidløst fenomen, og viktig for evolusjonen? Når

fedrene har trådt inn i barneomsorgen, møter de dilemmaene knyttet til kulturelt utviklede normer for hva omsorgsrollen skal inneholde (Berger og Luckmann, 1966, s. 87).

Jonas opplevde også at folk rundt ham brydde seg om hvordan han prioriterte - og sa «hvorfors må jeg begrunne valgene mine – jeg vil jo bare gjøre det jeg mener er til det beste for familien min!». Et slikt standpunkt, som bryter med hva «alle» andre mener, kan være en krevende øvelse fordi samfunnsstemmen er sterk (Lock og Strong, 2014, s. 329). Når man bryter med det som er «vanlig praksis» plasserer man seg til siden for det diskursivt gitte, og dermed også det som er ansett for å være en normal kontekstuell handling.

Arbeidsplassen

Sigvart forteller at det var de eldre kollegaer og en eldre vikarierende helsesykepleier, som har stått for de kritiske eller negative responsene. Med dette kan man forstå at det går et diskursivt skille mellom generasjoner. Sigvart antok at kollegaenes holdning bunner i dårlig samvittighet, for at de ikke var mer til stede selv. En slik tolkning har koblinger til teorien om at vi er intensjonelle i våre handlinger (Bateson, 1972, s. 438). Måten kollegaene kommuniserer på har en hensikt, som relaterer seg til konteksten, arbeidsplassen. På den ene siden kan man forstå de nedsettende kommentarene til kollegaene som uttrykk for at de mener far ikke skal ha omsorgsoppgaver i barseltiden. På den andre siden kan man forstå de samme kommentarene, slik Sigvart tolket, som et uttrykk for misunnelse for at dagens fedre har en posisjon i barseltiden, som de selv ikke hadde. Dette stemmer med det Halse skriver, om at eldre fedre, faktisk skulle ønske at de var mer til stede i barneomsorgen selv (Halse, 2006, s. 42). Sigvarts kollegaer gav ham inntrykk av at han ble sett på som en «myk» mann, når han var mye hjemme i barseltiden. Denne opplevelsen står i kontrast til forventningen om at han er viktig i hjemmet. Påstanden om «myke menn» henviser til at fedre har «maskuline» oppgaver med å være forsørgere (Brandth og Kvande, 2003, s. 21). Rent språklig, kan en kollegas kommentarer om tidsbruk hjemme eller på jobb, betraktes som en ukomplisert digital overlevering (Watzlawick et al., 1967, s. 65). I menneskeverdenen, hvor språket har et ladet innhold, blir denne kommentaren tolket i lys

av hva det kan være ment som, fysisk eller psykisk (Merleau-Ponty, 1962, s. 206). Vi mottar ikke språket digitalt, men symbolsk (Bruner, 1990, s. 80)

To informanter opplevde at sjefen til stadighet gjentok hvor lite han selv var hjemme i tiden etter fødselen. En annen informant erfarte at en annen kollega måtte argumentere for behovet for å være hjemme i pappaperm, ovenfor sjefen deres. Arbeidsgiveres motvillighet til at ansatte er lenge borte fra arbeidet, kan forklares med flere forhold, og må ses kontekstuellet. Ser man på barnets behov for trygghet, nærhet og stimuli, blir familiekonteksten den viktigste. I en arbeidskontekst trenger ikke arbeidsgiverens utsagn være et uttrykk for diskursiv motstand mot fedre som viktige omsorgspersoner, men som et forsøk på å sikre forsvarlighet, driftsmessig og økonomisk, for egen bedrift. Sjefen har en økonomisk og driftsmessig intensjon (Bateson, 1972, s. 438) Virkningen av arbeidsgiveres utsagn kan likevel ha en stor relasjonell kraft på arbeidstakeren. Arbeidsgiver er strukturelt i en maktposisjon ovenfor en ansatt, og det kan være krevende for en arbeidstaker å stå i skvisen mellom om å være en god arbeidstaker, og det å være en tilstedeværende far. Man kan også forstå dette, slik studien til Holter viser, at noen arbeidsplasser ikke er i takt med de øvrige samfunnsendringene, og at motstanden fra arbeidsgiver skyldes en diskursiv tidsdissonans (Holter, 2007).

I et narrativt lys vil hvilke «historier» jeg forteller meg selv gjennom, kunne gi forskjellig effekt på meg, avhengig av hvem jeg er i interaksjon med (White, 2009, s. 59). På denne måten kan man forstå at en arbeidsgivers skuffelse, vil kunne virke forskjellig på meg, om jeg definerer meg selv som en «famielmann», eller om det er en «karrieremann», jeg definerer meg selv som. Dette gir mening i lys av Burr sin beskrivelse – om at identiteten er flytende (Burr, 205, s. 143). Resonansen i meg blir slik sett en posisjonsmarkør på hvor jeg befinner meg, i forhold til eget narrativ. Når Terje sa «klart ifra til sjefen» om at han måtte ha full pappaperm, er dette å ta et standpunkt om prioriteringer i sitt eget liv (Bruner, 1990, s. 51). Selv om dette ikke nødvendigvis innebærer at jobben hans ikke har høy prioritet, er det et tydelig uttrykk for at familien og barnet har det.

5.2.2 Møtet med helsestasjonen

Sigvart beskrev det gode forholdet til kona som avgjørende viktig, etter sin opplevelse av en nedsettende helsesykepleier. Både Sigvart og Rikard sine opplevelser av å føle seg som uviktig, stemmer med funnene til Solberg og Glavin, hvor fedre opplever seg ekskludert i møtet med helseinstanser (Solberg og Glavin, 2018; Solberg, 2021). At de opplevde motstand fra helsestasjonen syntes spesielt vanskelig for fedrene, fordi helsestasjonen er en institusjon som representerer kunnskap om barneomsorg. De ansatte i på helsestasjonen anse å ha kompetanse i helsespørsmålene i det norske samfunnet, og har derfor en spesiell rolle ovenfor foreldrene (Lock og Strong, 2014, s. 408). Slik Bateson skriver må kommunikasjonen ses i lys av konteksten den formidles i (Bateson 1972, s. 408). Man kan også forstå fedrenes respons på dette i lys av modellmakt, slik at kvinnens historiske plass i barneomsorgen, forsterker effekten av at den kvinnelige helsesykepleieren ikke anerkjenner far som omsorgsperson (Brandth og Kvande, 2003, s. 104). Sigvart reflekterte over dette selv da han snakket om at det kanskje bare var han som reagerte på vikaren, og at hun egentlig ikke var streng i det hele tatt. I dette kan man forstå at diskursen virker andre veien, at det er Sigvarts forventning til diskursen om fedre ikke er viktige omsorgspersoner, mer enn at vikaren faktisk mente dette. Det kan tolkes i lys av at vi alltid har med oss fordommer (Smith et al., 2009, s. 24; Krogh, 2014, s. 49; Thomassen, 2006, s. 171). Samtidig kan man forstå Sigvarts opplevelse, som en tolkning i en kulturell brytningstid. Bruner skriver at tolkning og mening ligger nær den kulturelle konteksten (Bruner, 1990, s. 64). Hvordan man skal forstå responsen på far som omsorgsperson, kan være krevende i en tid hvor farsrollen endrer seg raskt. For ytterligere å problematisere dette, kan man spørre seg om vikarenes fremtoning, faktisk var et uttrykk for en diskursiv holdning, eller om dette bare var hennes måte å være helsesykepleier på? Slik sett er møtet med helsestasjonen, et møte med mennesker fra et variert samfunn hvor noen, i større grad enn andre, gir inntrykk av at de er viktige. På den andre siden kan man forvente at ansatte på helsestasjonene, har som profesjonell oppgave å inkludere foreldrene, når det nå er et uttalt mål å behandle hele familien – og ikke bare mor (Solberg og Glavin, 2018). Den samtalen vikaren hadde med kona, forløp som en likeverdig samtale. Sigvarts forventning var derfor at han skulle oppleve samme likeverdighet, da han kom alene til samtaletime. Bateson skriver om en forskjellen som betyr en forskjell (Bateson, 1972, s. 458). For Sigvart var det en viktig forskjell på samtalene som han selv hadde med vikaren, og måten vikaren pratet med kona på. Informasjonsforskjellen handlet om hvor

viktige de var. Dette tydeliggjør den komplekse menneskeverdenen, hvor kommunikasjon er en systemisk og pågående prosess av meninger, intensjoner, tolkninger og resonans (Watzlawick et al., 1967, s. 29). Bateson skriver at det er resonansen informasjonen gir, som betyr noe for individet (Bateson, 1972, s. 407). I et sosialkonstruksjonistisk lys må man forstå symbolverdien måten vikaren møtte fedrene på (Bruner 1990, s. 12). Med en systemisk forståelse er helheten større enn summen av delene (Watzlawick et al., 1967, s. 125).

5.2.3 Viktige andre

På spørsmålet om hva eller hvem som har vært viktig for dem inn i farsrollen, var samtlige tydelige på at de har med seg en arv fra nære personer. Fedrene beskriver ikke at de mangler rollemodeller, men at de har hatt tydelige omsorgspersoner rundt seg, som bidrar til at de selv er aktive omsorgspersoner. Er dette et uttrykk for at den moderne farsrollen har eksistert lenge nok, til at den har festet seg i kulturen? På den ene siden beskriver fedrene at deres fedre ikke var mye hjemme, og at det har vært en stor endring i farsrollen. På den andre siden er det nettopp sin egen far, de fleste beskriver som forbilde. Alle informantene fortalte at de opplever seg som viktige i permisjonstiden. Dette kan bety at de har hatt interesserte fedre, men at pappapermisjonsordningen ikke var kommet i stand ennå, da informantene selv var små. På denne måten kan man forstå at informantenes nære omgivelser, bidrar til narrativedannelsen av seg selv, som omsorgspersoner (Bruner, 1990, s. 80). Samtidig kunne man forventet at de ville valgt å være mindre tilstedeværende med egne barn, når rollemodellene manglet (Halse, 2006, s. 163). Dette kan bety at kvaliteten på rollemodellene er like viktig som kvantiteten, og at interessen faren viste dem da han var hjemme var det betydningsfulle. For Terje, som ikke har hatt en tilstedeværende far, virker det som om det å ikke gjøre samme «feilen» selv, som viktig for ham. Ifølge narrativ teori er historiene man har lager rundt egen identitet, en kontekstuell dannelselse, hvor man utvikler en ramme for hvilke historier som passer inn (Bruner, 1990, s. 56). En oppmerksom far, kan på denne måten bidra til barnets narrativ, selv om tilstedeværelsen har vært begrenset. På den annen side kan betrakte identitetsutviklingen i et kjønnsnøytralt lys, slik at det er sosiale interaksjoner generelt, som har hatt betydning for informantenes identitetsopplevelse (Holmgren, 2010, s. 27). Informantene trekker frem både besteforeldre, søsken, venner og mødre, som viktige forbilder til omsorgsrollen.

Funnene i denne studien var todelte med hensyn til holdningen fra andre: en støttende og en med motstand. Gjennomgående synes det som at kommentarene som informantene beskriver som negative eller kritiske, bare utgjør unntakene i deres historier, og at de for det meste møtes med respekt for sin prioritering. Det kan derfor virke som at den dominerende diskursen i samfunnet, er til støtte for at fedre skal være til stede både som omsorgs- og forsørgerpersoner (Burr, 2015, s. 142). Man kan forstå Bruners «framing» slik at, hvis enkelte opplevelser ikke passer inn i det narrative bildet, så blir det heller ikke tellende for historiene fedrene bygger sin egen identitet rundt (Bruner, 1990, s. 56). Den negative responsen, faller utenfor rammen av historier han tar med seg som omsorgsperson. Slik sett kan det tyde på at de dominerende samfunnsdiskursene, har bidratt til mine informanternes narrativ som omsorgspersoner.

5.3 Hvordan har foreldrepermisjonstiden påvirket førstegangsfarens relasjon til sin partner?

Fedrene i denne studien hadde tydelige opplevelser av at det å bli foreldre, har påvirket forholdet til partneren. Hovedfunnene ovenfor, var; *Partnerbevegelsen*, og underfunnene: *krevende overgang*, *tettere prosjektpartnere*, og *utvidelsen*. Nedenfor vil jeg diskutere disse funnene mot teori og forskning, og vise at funnene i stor grad bekrefter relevante teorier innenfor feltet.

5.3.1 Krevende overgang

Datagrunnlaget til denne studien er basert på fedre som har barn på rundt ett år. De har fersk erfaring fra en stor endring i sin tilværelse, noe de var tydelige på at har vært krevende. Dette stemmer med det Halse skriver om at overgangen til å bli forelder, er stor også for faren (Halse, 2006, s. 32). Begge foreldrene må orientere seg på nytt, også som par. Samtidig beskriver fedrene at de gjorde forberedelser gjennom deltakelse på timene med helseinstansene, at de fulgte med på apper, og at de pusset opp barnerommet. Likevel beskriver de en opplevelse av overveldende forandringer, da barnet kom til verden. Dette kan forstås som at overgangen med å bli foreldre, er et «stifinnerprosjekt», slik Halse skriver

(Halse, 2006, s. 163). Endringene informanter rapporterte om, var mindre intimitet med partneren, følelsen av et stort ansvar, samt manglende egentid og manglende søvn. Dette ser ut til å stemme med funn fra tidligere forskning (Fillo et al., 2015). Fedrene pratet om uenigheter som oppstod i den nye tiden som nybakte foreldre, og at samhandlingen og kommunikasjonen var mer konfliktfylt. Sigvart beskrev at han og kona kunne oppleve hverandre som mindre rause, og at de kunne være uenige om hvem som burde stå opp med barnet om morgenen. Alle fedrene snakket om forskjellige typer relasjonelle utfordringer. Dette har paralleller til Batesons feedback-sløyfer, hvor mønsteret for kommunikasjonen er en samskapelse, og hvor det etableres mønstre for kommunikasjonen (Bateson, 1972, s. 316). Kommunikasjonen mellom mine informanter og barnemoren, har endret karakter, etter at de ble foreldre. Dette kan man forstå i lys av forskningen, som fant at, usikkerheten i forhold til egen rolle, kompliserer opplevelsesbildet (Fillo et al., 2015). Den nye situasjonen som foreldre har gitt paret nye utfordringer, som påvirker premissene for hvordan paret skal være sammen på (Johnsen og Torsteinsson, 2012, s. 124). Samtidig, beskriver nesten alle informantene at de opplevde seg forberedt. Kanskje informantenes delaktighet, både før og etter fødsel, har bidratt til opplevelsen av «å trække stien sammen», men at manglende søvn er utmattende fysisk og mentalt i seg selv? Terje sa: «jeg tror ikke kan være forberedt på hvor slitsomt det er». På denne måten vil det få barn være en stor endring, uansett forberedelser.

5.3.2 Tettere prosjektpartnere

Rikard beskrev at han og kona nå, var som et samarbeidsprosjekt. Når man betrakter det å bli foreldre, som et samarbeidsprosjekt, er det en felles oppgave å bidra til dette prosjektet. Terje beskrev at, fordi kona hjalp ham mye i pappapermisjonstiden, ble han bevisst på at han selv kunne ha vært bedre til å hjelpe kona i hennes permisjonstid. Dette kan forstås som en tilfeldig forskjell mellom likestilte foreldre, men det kan også aktualisere diskursens betydning for hvordan virkelighetsopplevelsen er sosialt skapt (Gergen, 2010, s. 24). Da kan det være interessant å trekke inn det «kulturelle kjønnnet», som Hochschild beskrev, og at paret kan ha kjent på ulike forventninger til de ulike foreldrerollene (Hochschild, 2003, s. 105). Har fedres involvering som omsorgspersoner i permisjonstiden, bidratt til at målet oppleves annerledes i dag enn tidligere? Denne studien belyser kun fedrenes opplevelser, og

mangler mødrenes opplevelsesbilde. Hochschild trekker frem den potensielle og kulturelle feilkilde det kan være, at fedrenes tilfredshet med eget bidrag, i for stor grad er relatert til egen forventningen til seg selv som far, basert på «gamle» rolleforventninger. Som Halse påpeker, mangler «den nye tiden» oppdaterte rollemodeller (Halse, 2006, s. 163). Hvem som skal stå opp om morgenen, slik Sigvart beskrev, kan være et eksempel på at oppgavefordelingen blir en kilde til konflikt, i nye familier (Fillo et al., 2015). Generelt beskriver informantene et stort engasjement og vilje til å være sentrale i omsorgsoppgavene med barnet. En av informantene mente også at fellesprosjektet var som et lim for forholdet deres. På denne måten kan man betrakte samarbeidet om barnet, slik Halse beskrev det, som noe bra i seg selv (Halse, 2006, s. 42). Man kan også se på det som skapes, som et meningsprodukt paret utvikler. Fordi mening ikke eksisterer løsrevet, men noe som oppstår kontekstuel, kan man se familiesamarbeidet som et utviklingsprodukt, hvor helheten blir større enn summen av delene (Watzlawick et al., 1967, s. 125).

5.3.3 Utvidelsen

Nesten alle informantene beskriver en sterkere kontakt med partneren sin på intervjuetidspunktet, da det hadde gått ett år etter fødselen. Samtidig har de beskrevet veien dit som krevende, og at det har vært en utfordrende periode for paret. Dette stemmer med forskning som viser at den tidlige barnefasen er en spesielt krevende tid, for foreldrene (Habib, 2012). Tidspunktet for intervjuene, kan derfor ha hatt betydning for svarene. Overgangen til å bli en familie synes overveldende for informantene, men ved slutten av permisjonstiden synes det som at han og partneren har kommet styrket ut av det. Dette kan forklares med at den tøffe tiden, hvor endringen var overveldende, har gitt paret mestringsfølelse over å ha klart det (Halse, 2006, s. 42). En av informantene beskrev at: «Vi ser mye kjærlighet i hverandre gjennom barnet».

På den ene siden opplevde paret redusert mulighet for intimitet til hverandre, men på den andre siden ser det ut til at parene nå opplever en ny type kjærlighet. Man kan forstå dette som at paret, som foreldre, finner sitt eget parnarrativ, og skaper sin egen familiehistorie (Bruner, 1990, s. 80). De personlige narrative er ikke lenger tilstrekkelig som «kart», og må utvides (Halse, 2006, s. 163). Man kan også forstå dette, slik Bateson skriver, innholdets mening er kontekstuell (Bateson, 1972, s. 408). Familien har blitt en ny kontekst, hvor ny

mening utvikles (Lock og Strong, 2014, s. 252). Ser man dette opp mot tendensen til økt individualisering, kunne man forventet å finne at familien ikke hadde høy prioritet (Ellingsæter og Widerberg, 2012, s. 31). Funnene i denne studien tyder imidlertid på at informantene vurderer familien og parforholdet som sterkt, til tross for den store endringen de har vært igjennom. Dette samsvarer med Batesons kritikk av Darwin, og at den systemiske forståelsen er mer kompleks, enn at individet kun søker individuell vinning (Bateson, 1972, s. 457).

Oppsummering

Funnene i denne studien tyder på at informantene har funnet sin plass i omsorgsrollen, men at det er ulike holdninger fra omgivelsene, knyttet til dette. I et sosialkonstruksjonistisk lys, er fedrene sosialt skapt inn i omsorgsrollen (Berger og Luckmann, 1966, s. 68). Den dominerende sosiale påvirkningen i den norske kulturen, ser ut til å bidra til at far opplever seg selv som en fullverdig omsorgsperson, og at unntakene ikke vinner plass, i fedrenes narrativer (Burr, 2015, s. 142). Parrelasjonen synes også å ha funnet sin «kjærlighetssti», gjennom å gå veien sammen som par (Halse, 2006, s. 163). Likevel synes det som en stor belastning å være nye foreldre, og derfor er overgangen et viktig fokusområde.

6 Avslutning

Nedenfor vil det reflekteres over denne studien relatert til til implikasjoner for forskning og implikasjoner for praksis. Det gjøres også en refleksjon over mulige svakheter ved studien, før noen avsluttende kommentarer.

6.1 Implikasjoner for forskning

Denne studien indikerer at det behov for å forske mer på farsrollen. De siste tiårene har det vært forskning på diskurser, og på fars møte med helseinstanser, men det er behov for flere studier av hele fars opplevelse som omsorgsperson. Det kan synes som at den dominerende diskursen respekterer far som omsorgsperson, og at han er ikke lenger en eksotisk skikkelse på reise i omsorgsverdenen. Far er midt i omsorgen, både fysisk og emosjonelt, og med stor integritet. Forskerlenser bør derfor utvides til å fange opp alt dette, slik at ikke forskningen blir stigmatiserende i seg selv. Fedrene beskriver seg som viktige omsorgspersoner, men hvordan far har det i denne omsorgen, er et viktig tema. Derfor har samfunnsdiskursene stått sentralt i min studie. Diskursene har en narrativ betydning for far selv, og dermed har den også betydning relasjonelt for paret. Kontekstuelt har foreldrenes rolleforståelse betydning for barnets relasjonelle utvikling. Kunnskap om far som omsorgsperson synes derfor viktig, proporsjonalt med den posisjonen far har som omsorgsperson. Tidligere studier har vist at fedre savner støtte til i sin nye identitet. Denne studien viser at far både er interessert, deltakende og viktig, men at det fortsatt er holdninger i samfunnet som kompliserer fars identitet som omsorgsperson. Når far har en viktig rolle som omsorgsperson, er det i et sosialkonstruksjonistisk lys viktig at samfunnet rundt bidrar til at hans posisjon styrkes. Denne studien har fokusert på helhetsbildet til far i foreldrepermisjonstiden. Dette kan ha gitt et for smalt bilde, selv om det er fars opplevelse jeg har søkt. I den videre forskningen, kan partnerens stemme også være viktig på få frem.

6.2 Implikasjoner for praksis

Funnene i denne studien er relevant for familierapeutisk praksis, fordi denne spennende, men krevende overgangen fra å være par til å bli foreldre, er relasjonelt og følelsesmessig stor. Som terapeut er det nyttig å kjenne til dybden i denne forandringen, som legger

grunnlag for et påfølgende, langt familieliv. Fedrene i denne studien snakker om det å bli far som et relasjonelt momentum, fordi relasjonen til kona forandres, han kjenner på ansvaret for barnets relasjonelle utvikling, samt at familierelasjonen er ny for ham. Dette mener jeg er viktig kunnskap for familieterapeuter.

6.3 Mulige svakheter ved studien

Min intensjon var at informantene jeg fikk var tilfeldig valg, og at de representerte en variasjon av førstegangsfedre. Likevel er det en mulighet for at de som meldte seg til min studie, utgjorde en skjevhet i representasjonen. Med dette mener jeg at fedrene som meldte seg kan ha hatt noen særtrekk, som påvirker datagrunnlaget mitt. Samtlige av informantene i min studie var forberedt og involvert i permisjonstiden. Dette kan være et uttrykk for at dagens førstegangsfedre er veldig interessert, men det kan også bety at de som meldte seg til min studie, gjorde det fordi interessen for temaet i studien, sammenfaller med at nettopp de har en spesiell interesse for farsrollen. Det å frivillig delta i en masterstudie, kan for noen være et overskuddsprosjekt, for en travel småbarnsfar. Også det at det tok lang tid før jeg fikk tak i informanter, kan være et uttrykk for at førstegangsfedre generelt, ikke prioriterer å bruke tid på å delta som informanter til en masterstudie. Mine informanter kan også tilhøre samme sosiale klasse, og at dette gir en skjevhet i representasjonen. Det er også en mulighet for at svarene fra informantene, er preget at de er intervjuet av en «familieterapeut», og at de i noen grad svarte det de trodde jeg ville høre. Jeg har antatt av koronasituasjonen ikke har påvirket permisjonstiden til informantene. Selv om jeg tror det, kan det likevel ha virket mer inn på informantene enn jeg har fått inntrykk av i denne studien. Dette er min første studie, og jeg var en utrent intervjuer, og det er grunn til å tro at datagrunnlaget kunne vært fyldigere, med en mer erfaren intervjuer. I diskusjonen kunne jeg også stilt mer kritiske spørsmål, samt at jeg kunne belyst empirien fra flere vinkler enn jeg gjorde

6.4 Avsluttende kommentarer

Da jeg startet utdanningen i systemisk par- og familieterapi for snart fire år siden, var jeg opptatt av hvordan vi mennesker lever sammen i familier, og hvordan vi utvikler identiteter. Jeg har gjennom denne studien hatt gleden av å forske på førstegangsfedre, og deres

opplevelse av foreldrepermisjonstiden. I en tid med store endringer i farsrollen, mener jeg farens opplevelse av denne tiden er viktig. Jeg mener funnene har dekket forskningsspørsmålene godt, og jeg forstår mer av hvordan nye fedres integritet i permisjonstiden er. Jeg vet mer om hvordan fedrene kjenner seg viktige, samtidig som jeg har fått lov til å dykke inn i endringsbildet, både i overgangen til å bli foreldre, men også i hvordan fedrene har det i gapet mellom ulike diskursive virkeligheter. Begge endringsbildene er nyttig for meg å kunne noe om, i arbeidet som familieterapeut. Med de store endringene det innebærer å få barn, er permisjonstiden derfor et relasjonelt momentum. Her endres parrelasjonen, her starter familierelasjonen, og her tilknyttes og utvikles det fremtidige nye foreldre, som i en systemisk runddans. I tillegg til at jeg selv er far, har det vært lærerikt å få et dypere bilde av andres historier. Jeg opplever at jeg etter denne studien, har fått økt erfaringskompetanse og terapeutisk repertoar, i mitt møte med familier som søker hjelp.

Litteraturliste

Arbeidstilsynet (2022). <https://www.arbeidstilsynet.no/arbeidsforhold/permisjoner>

/foreldrepermisjon/

Bateson, G. (1972). *Steps to an ecology of mind*. The University of Chicago Press

Becvar, D., S. & Becvar R., J. (2006). *Family therapy: A systemic integration*. Pearson
Education

Berger, P. og Luckmann, T. (2006). *Den samfunnskapte virkelighet*. Fagbokforlaget

Bjørndal, A. & Hofoss, D (2004). *Statistikk for helse- og sosialfagene* (2. utgave). Gyldendal
Akademisk

Bowlby, J. (1996). *At knytte og bryde nære bånd*. Det lille Forlag

Brandth, B. og Kvande, E. (2003). *Fleksible fedre*. Universitetsforlaget

Brandth, B. og Kvande, E (2018). Masculinity and Fathering Alone during Parental Leave.

Men and Masculinities 2018, Vol 21(1) 72-90. <https://journals-sagepub-com.ezproxy.vid.no/doi/pdf/10.1177/1097184X16652659>

Brandth, B. and Kvande, E. (1998). Masculinity and Child Care: The Reconstruction of

Fathering. *The Sociological Review*, 46: 293-313. <https://doi.org/10.1111/1467-954X.00120>

Bruner, J. (1990). *Acts of meaning*. Harvard University Press

Burr, V. (2015). *Social constructionism* (3. Utgave). Routledge

Capra, F og Luigi, P.L. (2016). *Liv System Helhed*. Mindspace

De nasjonale forskningsetiske komiteene (2019):

<https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>

Dukes, A. & Palm, G. (2019). Reproductive justice and support for young fathers. *Infant Mental Health Journal*. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/imhj.21806>

Ellingsæter, A.L. & Widerberg, K (2012). *Velferdsstatens familier: nye sosiologiske perspektiver*. Gyldendals akademiske

Fillo, J., Simpson, J. A., Rholes, W. S., & Kohn, J. L. (2015). Dads doing diaper Individual and relational outcomes associated with the division of childcare across the transition to parenthood. *Journal of Personality and Social Psychology*, 108(2), 298-316. <http://dx.doi.org/10.1037/a0038572>

Foucault, M (2006). *Tingenes orden*. Spartacus forlag.

Gergen, K. (2010). *En invitation til social konstruktion* (2. udgave). Mindspace

Giddens, A. (1984). *The constitution of society*. Cambridge Polity Press

Habib, C. (2012). Paternal perinatal depression: An overview and suggestions towards an intervention model. *Journal of Family Studies*, 18(1),4-16. doi: 10.5172/jfs.2012.18.1.4

Halse, J., A. (2006). *Dilemmaer i den moderne familie. Om at være stifindere i en ny tid* (1. Udgave). Hans Reitzels Forlag

Hertz, S. (2011). *Barne- og ungdomspsykiatri*. Gyldendal Akademisk

Hochschild, A., R. (2003). *The commercialization of intimate life*. University of California press

Holmgren, A. (2010). *Terapifortællinger*. Dansk psykologisk forlag

Holter Ø., G. (2007): Men`s Work and Family Reconciliation in Europa. *Men and Masculinities*. <https://doi.org/101177/1097184X06287794>

Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til*

samfunnsvitenskapelig metode (5. utgave). Abstrakt forlag

Johnsen, A og Torsteinsson, V. W 2012, *Lærebok i familierapi*. Universitetsforlaget

Krogh, T. (2014). *Hermeneutikk* (2. utgave). Gyldendal Akademisk

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utgave). Gyldendal Akademisk

Lock, A. & Strong, T. (2014). *Sosial konstruksjonisme – teorier og tradisjon*. Fagbokforlaget

Mead, G., H. (1934). *Mind, Self, & Society*. University of Chicago Press

Meares, R. (2000). *Intimacy & alienation*. Routledge

Merleau-Ponty, M (1962). *Phenomenology of Perception*. Routledge

NAV (2022). <https://www.nav.no/foreldrepenger-for-oktober>

Neumann, I. B. (2021). *Mening, materialitet og makt*. Fagbokforlaget

Nilsson, I. M. S og Strandberg-Larsen, K. og Knight C. H. og Hansen, A. V. og Kronborg, H.

(2017). Focused breastfeeding counselling improves short- and long-term success in an

early-discharge setting: A cluster-randomized study. *Maternal & Child Nutrition*

2017-10, Vol.13 (4), p,n/a. [https://onlinelibrary.wiley.com/](https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/mcn.12432)

[doi/epdf/10.1111/mcn.12432](https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/mcn.12432)

Nordahl, K., B. (2014). *Early Father-Child Interaction in a Father-Friendly Context.*

<https://www.sakkyndig.com/psykologi/artvit/nordahl2014.pdf>

Nordahl, K., B. (2016). Risk and Protective Factors Related to Fathers' Positive Involvement

and Negative Reinforcement With 1-Year-Olds. *Parenting: Science and Practice*, 16:1-21, 2016. Doi:[10.1080/15295192.2016.1116891](https://doi.org/10.1080/15295192.2016.1116891)

Philpott, F., L., Goodwin, J., Saab, M., M. (2022). Paternal Leave and Fathers' Mental Health.

Men's Social and Community Health. <http://dx.doi.org/10.22374/ijmsch.v5iSP1.72>

Smith, J. A. Flower, P. & Larkin, M. (2009). *Interpretative Phenomenological Analyses.*

Theory, Method and Research. SAGE Publications Ltd

Snævarr, S. (2017). *Vitenskapsfilosofi for humanoria*. Cappelen Damm

Solberg, B. og Glavin, K. (2018). Fathers want to play a more active role in pregnancy and

maternity care and at the child health centre. *Sykepleien Forskning* 2018 13(72006)(e-72006). <https://sykepleien.no/sites/default/files/pdf-export/pdf-export-73172.pdf>

Solberg, B., Glavin, K., Berg, Rigmor. C., Olsvold, N. (2021). Norske fedres erfaring med

hjemmebesøksprogram. *Global Public Health Nursing* 2022 (126-144)
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdfdirect/10.1111/phn.12995>

Store norske leksikon (2021). <https://snl.no/farskap>

Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse* (5. utgave). Fagbokforlaget

Thomassen, M. (2006). *Vitenskap, kunnskap og praksis*. Gyldendal Norsk Forlag AS

Watzlawick, P., Bavelas, J. B., Jackson, D. D. (1967). *Pragmatics of human communication*. W.
W. Norton & Company, inc

White, M. (2009). *Kart over narrativ praksis*. Pax Forlag

Vedlegg

Vedlegg 1

Hei

Jeg heter Morten Stang og er student ved 4. og siste året på masterstudiet i systemisk par- og familierapi ved VID, Diakonhjemmet i Oslo. Min masteroppgave skal handle om førstegangsfedre, og deres opplevelse av foreldrepermisjonstiden. I de siste tiårene har fedres plass som omsorgsperson vært under store endringer, og jeg ønsker derfor å få relatere fedrenes opplevelse av permisjonstiden i forholdet mellom forventning og forutsetning. Jeg vil gjøre kvalitative intervjuer av 5 førstegangsfedre fra 5 forskjellige helsestasjoner i Fylket (altså; én far fra hver helsestasjon), og ønsker å komme i kontakt med en intervjuerperson med følgende kriterier;

- Førstegangsfar
- Barnet er mellom 14 og 16 mnd
- Etnisk norsk. (Grunnen til at jeg søker etnisk norske intervjuerpersoner er at jeg vil begrense problemstillingen til å gjelde forventningen til fedres opplevelse i dag, med henblikk på at det har vært store kulturelle og diskursive endringer i Norge de 2-3 siste generasjonene)
- Bor sammen med barnemoren

Mitt meldeskjema til NSD (Norsk senter for forskningsdata) ble godkjent 10/9-21, og min veileder gjennom masteroppgaven vil være Heidi Larsgaard.

Vedlagt er samtykkeerklæring til intervjuerpersonen, med kontaktopplysninger om veileder, emneansvarlig og undertegnede.

Mvh

Morten Stang

Mail:

morten.stang@

hotmail.com

Tlf: 90953063

Vedlegg 2

INTERVJUGUIDE

Faktaopplysninger

Hva er din alder?

Forberedelsen og fødsel

Hvordan opplevde du forberedelsene fram til fødsel?

(Hvor/av hvem fikk du info)

Fikk du være med på fødselen (pandemi)?

(evt; hvordan opplevde du det/den?)

Hvem eller hva tenker du har hatt størst betydning for deg som rollemodell til farsrollen? (Familie, venner, TV-serier, roman-karakterer)

Hvis du opplevde noen samfunnsforventninger til deg som far, hva ville du trekke fram?

(Helsestasjonen, familie, aviser, venner)

På hvilken måte tenker du pandemien har innvirket på forberedelsen for deg?

Er det noe du i ettertid hadde ønsket var annerledes og som kunne gjort forberedelsen enklere for deg som far?

(Barselkurs, samlivskurs, egeninnsats)

Etter fødsel

Hvordan opplevde du møtet med helsestasjonen?

(opplevde du deg viktig/sett?)

Hvordan vil du beskrive mammafermisjonen?

(din posisjon, viktig, pandemi, søvn, bekymring, glede)

Hvordan vil du beskrive pappapermisjonen?

(trygghet, følte du deg viktig, selvstendighet, glede, bekymring)

Hvordan vil du beskrive deg selv som far?

(selvstendig, omsorgsfull, pandemi)

Er det noe du i ettertid tenker kunne vært annerledes og som kunne gjort det enklere for deg som far?

(innsikt, tilgang, informasjon, kommunikasjon)

Relasjonelt

Hvordan vil du beskrive deg selv som partner i denne tiden?

(hjelpsom, interessert, uinteressert, hensynsfull)

Hvordan opplever du at det å bli foreldre har endret din relasjon til din partner? (blitt nærmere, blitt større avstand, mer intenst, mindre intenst)

Hvordan opplever du at det å bli pappa har endret din sosiale rolle i livet? (til venner, familie, andre)

Vil du delta i forskningsprosjektet

Førstegangsfedre i foreldrepermisjonstiden – forventning og forutsetning

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å få økt kunnskap om hvordan førstegangsfedre opplever foreldrepermisjonstiden. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Dette er en kvalitativ studie på masternivå i Systemisk par- og familierapi ved VID Oslo. Min studie er ikke knyttet til andre oppdragsgivere eller institusjoner. Jeg vil forske på hvordan førstegangsfedre opplever foreldrepermisjonstiden, relatert til samfunnsforventningene til farsrollen. Far fremstilles i dag som en viktig omsorgsperson, men hvordan opplever førstegangsfedre sin plass i permisjonstiden? Er det avstand mellom de forventningene som stilles og de forutsetningene han har til å fylle rollen som far?

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

VID Vitenskapelig høgskole er ansvarlig for prosjektet. Førsteamanuensis og Emneleder for Masterutdanning i systemisk par- og familierapi ved VID er Anne Kyoung Sook Øfsti. Veileder for mitt prosjekt er Heidi Larsgaard, som er tilknyttet VID

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

For at jeg skal få svar på min problemstilling ønsker jeg å intervjuer deg som førstegangsfar, og som har barn som akkurat har blitt ett år. Min tanke er at du da har rukket å få erfaring fra permisjonstiden, samtidig som at denne tiden er friskt i minne. Jeg har fått hjelp av min kontaktperson ved din helsestasjon til å komme i kontakt med deg. Jeg skal intervjuer 5 førstegangsfedre fra 5 forskjellige helsestasjoner.

Hva innebærer det for deg å delta?

Jeg vil intervjuer deg alene om dine opplevelser fra foreldrepermisjonstiden. Intervjuet vil vare i ca 60 minutter, og spørsmålene vil handle om forventninger til denne tiden, og hvordan du opplevde din plass i selve permisjonstiden.

For at jeg skal kunne få med meg all informasjonen fra intervjuet vil jeg ta opp samtalen vår på lydbånd, og lagre det på en kryptert minnepenn. Jeg vil transkribere intervjuet for at jeg skal kunne

analysere informasjonen. Jeg vil foreta transkripsjonen selv, og vil lagre dette på en passordbeskyttet dataenhet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Det er kun jeg og min veileder tilknyttet VID Vitenskapelig høgskole i Oslo som vil ha tilgang til datamaterialet gjennom studien.
- Intervjuet vil bli lagret på en kryptert minnepenn gjennom hele studien
- Det transkriberte materialet vil bli lagret på en passordbeskyttet dataenhet
- Ditt navn og kontaktopplysninger vil jeg erstatte med en kode som lagres på en egen navneliste, adskilt fra øvrige data.
- Du vil ikke kunne gjenkjennes av andre i publiseringen av denne studien ved prosjektets slutt

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene slettes når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er innen 23/12-22. Ved prosjektets slutt vil intervjuet, transkripsjonen og lydopptaket slettes.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra VID Vitenskapelig høgskole har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- VID Vitenskapelig høgskole i Oslo, Emneleder Anne Kyoung Sook Øfsti, tlf: 91323117
- Veileder: Heidi Larsgaard, tlf: 92690032
- Student: Morten Stang, tlf: 90953063
- Vårt personvernombud: Nancy Yue Liu, telefonnummer 93 85 62 77

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS p
- å epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Morten Stang

Student

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet; *førstegangsfedre i foreldrepermisjonstiden – forventning og forutsetning*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i et intervju

(Signert av
prosjektdeltaker, dato)

10.05.2022, 22:04

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

Vurdering

Referansenummer

298498

Prosjekttittel

Førstegangsfedre i barseltiden - forventning og forutsetning

Behandlingsansvarlig institusjon

VID vitenskapelige høgskole / Fakultet for sosialfag / Fakultet for sosialfag Oslo

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Anne Kyoung Sook Øfsti, anne.ofsti@vid.no, tlf: 91323117

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Morten Stang, morten.stang@hotmail.com, tlf: 90953063

Prosjektperiode

20.09.2021 - 23.12.2022

Vurdering (1)

10.09.2021 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg 10.09.2021. Behandlingen kan starte.

DEL PROSJEKTET MED PROSJEKTANSVARLIG

Det er obligatorisk for studenter å dele meldeskjemaet med prosjektansvarlig (veileder). Det gjøres ved å trykke på "Del prosjekt" i meldeskjemaet.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET <https://meldeskjema.nsd.no/vurdering/6128cbeb-0149-481d-b04b-cd7777e3a5ca>
1/2

10.05.2022, 22:04

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 31.12.2022.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20). NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen n måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1 f) og sikkerhet (art. 32).

Dersom du benytter en databehandler i prosjektet må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet. :

Lykke til med prosjektet!

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

<https://meldeskjema.nsd.no/vurdering/6128cbeb-0149-481d-b04b-cd7777e3a5ca>

2/2